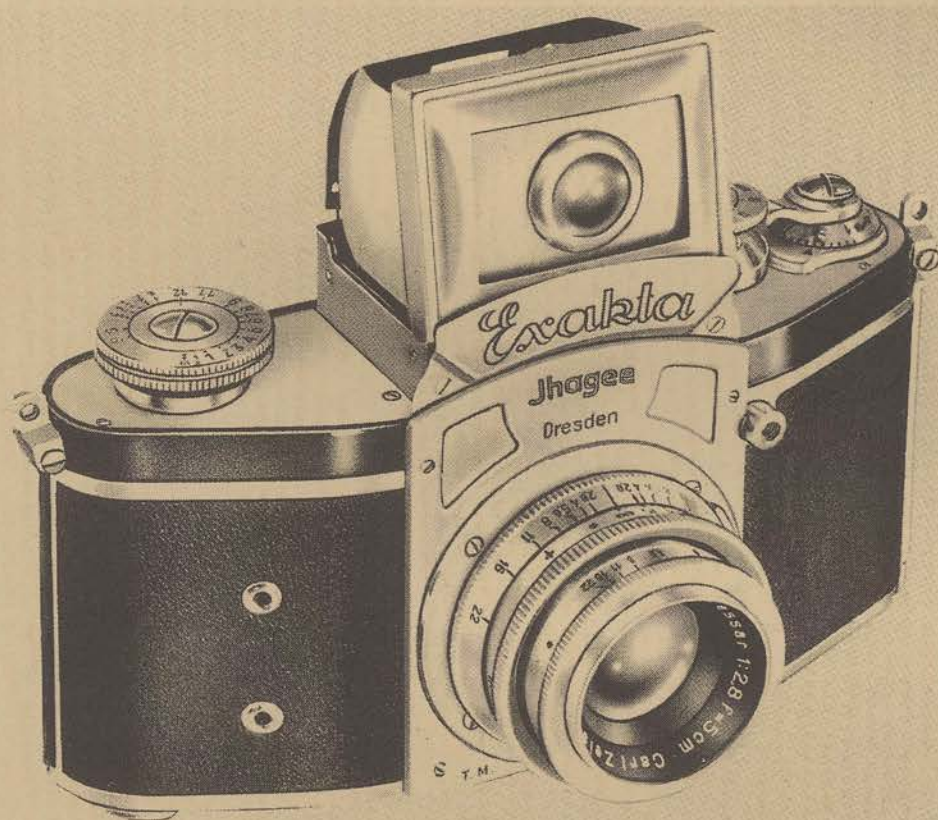
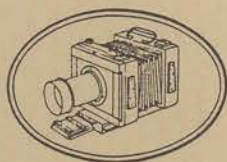

OBJEKTIV

Nr. 74

December 1996

Kine Exakta

1936 - 1996

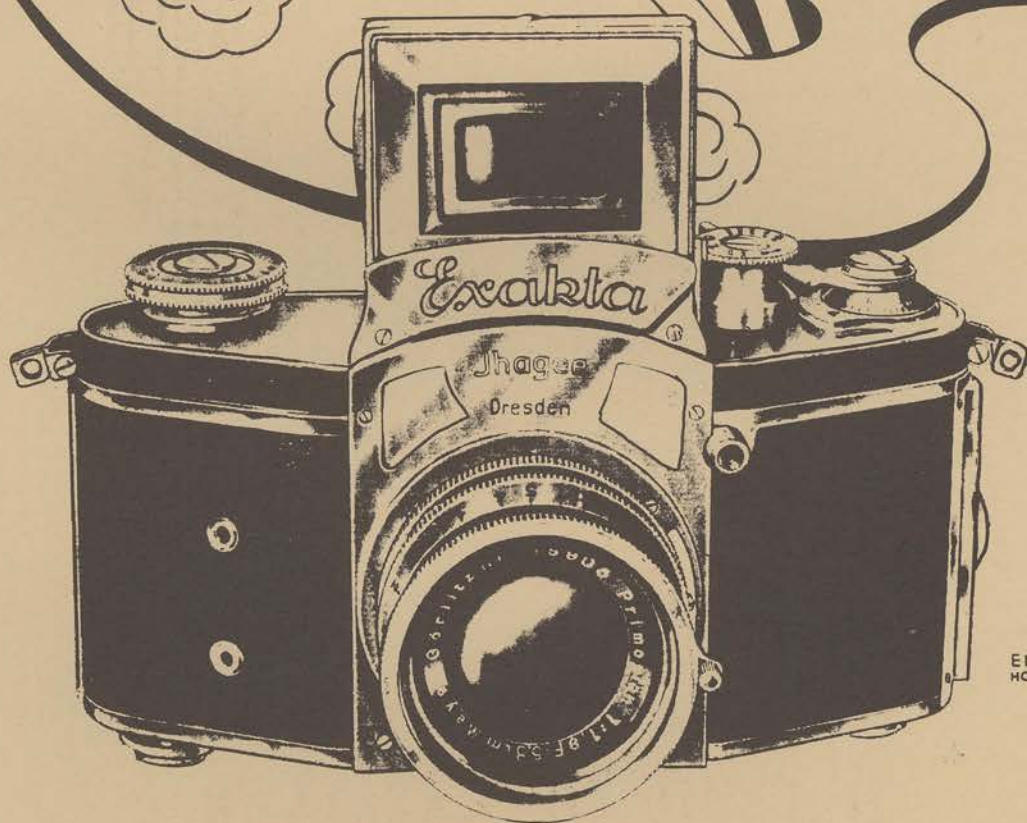
Dansk Fotohistorisk Selskab

Farbenphotographie

mit der

Kine-Exakta

EICH-
HORN

Forside:

Kine Exakta, verdens første enøjede spejlreflekskamera til 24x36 mm film.

INDHOLD

- 2 Kine Exakta 1936 - 1996
1. del.
Svend Erik Jeppesen
- 18 KNEB
- kameraet som engang hed Contax
1.del.
Peter Hennig
- 26 Pressefotografens værktøj
Sigfred Løvstad
- 34 Frederik Visby
- maler, fotograf og tandlæge
Dorte Pedersen
- 40 Udstillinger & boganmeldelser
- 49 Samlerdillen
Min stereo-Leica
Kristian Kousgaard
- 57 Dit & Dat
Mødereferat & møderækken
- 59 Anvisningssalgslisten

Computerudskrift: *Niels-Ove Rolighed*

Redaktion: *Flemming Berendt*

GOECKER
PROF-SERVICE
35821100

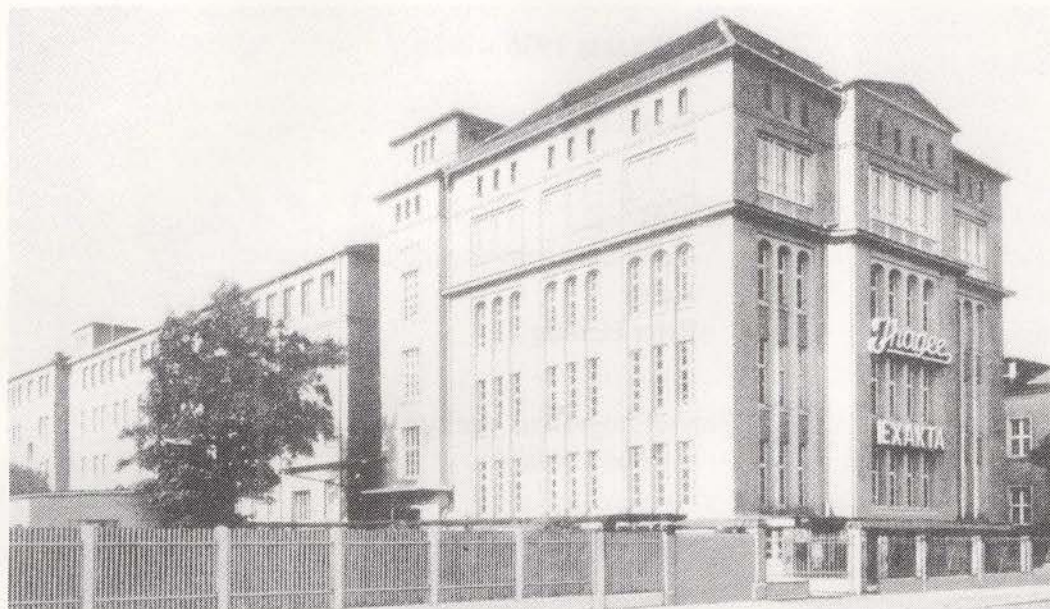
Tirangade 13A • 2200 København N
Postbox 666 • Fax 35 82 52 00

Kine-Exakta 60 år

1. Del: Ihagee Kamerawerk

Svend Erik Jeppesen

I år er det 60 år siden, at "Ihagee Kamerawerk Steenbergen & Co." lancerede verdens første spejlreflekskamera "Kine-Exakta" baseret på 35mm kinefilm og med filmformatet 24 x 36 mm. Konstruktøren var Karl Nüchterlein. Dermed har vi fået introduceret nogle centrale navne omkring en epokegørende kamerakonstruktion og omkring spillet om en virksomhed, der har strakt sig gennem det meste af dette århundrede: Ihagee Kamerawerk, Johan Steenbergen, Exakta og Karl Nüchterlein. Selvom Kine-Exakta'en i starten ikke var begunstiget af den samme succes og entusiasme som de tilsvarende målsøgerkameraer Contax og Leica, har vel netop det enøjede 24 x 36 spejlreflekskamera i en grad som ingen anden kameratype påvirket moderne fotografi og kameraudvikling. Der er derfor god grund til at fejre 60 års jubilæet. I Objektiv vil det ske med nogle artikler, hvoraf denne første handler om virksomhedens omtumlede historie. I de følgende artikler behandles først kameraernes udvikling fra Kine-Exakta til den sidste version af Exa, og senere virksomheden og kameraerne set i et dansk perspektiv.

Få andre kamerafabrikker har som Ihagee Kamerawerk en historie, der både afspejler væsentlige træk af det 20. århundredes kameraudvikling, og som samtidig har været stærkt påvirket af alle dette århundredes storpolitiske omvæltninger. Denne historie er lang og kunne fylde meget. Her vil hovedvægten blive lagt på virksomhedens historie efter 2. verdenskrig, bl.a. fordi virksomhedens førkrigshistorie allerede har været behandlet grundigt i Objektiv.

Virksomhedens grundlægger

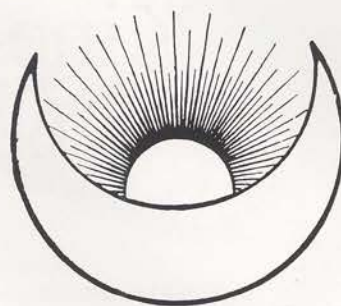
Johan Steenbergen var hollænder. Han blev født i 1886 i Holland som søn af en manufakturhandler. Det fortælles, at han tidligt havde interesse for fotografi og fotografisk teknik. Hans interesse lå nok især inden for handel med fotografiske produkter. Som den formentlig moderne og progressive handelsmand, han var, følte han sig tiltrukket af fotobranchen, der i hans ungdom var i stærk teknologisk og handelsmæssig vækst. Med datidens øjne var fotobranchen en moderne, højteknologisk og fremtidsorienteret branche. Familien ønskede dog,

at Johan skulle overtage familievirksomheden i Holland, og med "hjælp" fra en onkel kom Johan Steenbergen på uddannelsesophold på en skrædderskole i Dresden. Faderen døde i 1904, og Johan vendte sig hurtigt mod sin egentlige interesse - handel med og produktion af fotografiske produkter.

Efter i en periode at have været ansat ved Erne-mann købte Johan Steenbergen med hjælp fra sin mor og Dresdner Bank i 1912 et lille kameraværksted og startede sin egen virksomhed under navnet "Industrie- und Handelsgesellschaft m.b.H., Fabrik von photographischen Apparaten und Bedarfsartikeln". Navnet er interessant, fordi det understreger at virksomheden både drev produktion og handel med fotografiske artikler. Allerede i 1913 ændredes det lange navn til "Ihagee Kamerawerk G.m.b.H." - med Ihagee som akronym for Industrie- und Handelsgesellschaft. Samtidig gjorde Steenbergen sol/måne logoet til sit varemærke.

Firmaet havde succes fra starten, men i 1914 kom Verdenskrigen. Denne satte dog kun for en kort periode en stopper for produktionen. Allerede i 1915 kom kameraproduktionen i gang igen. Det var fra starten Steenbergens ønske, at virksomheden, for bedre at kunne konkurrere med de store navne i Dresden, selv skulle fremstille et bredt sortiment af datidens kameratyper. Da Steenbergen hurtigt stod overfor at skulle udvide sit produktionsanlæg, indgik han i 1918 et partnerskab med 5 venner og småproducenter med tilknytning til Dresdens fotoindustri, heriblandt Emil Englisch, der producerede det kendte rejsekamera Corona - et kamera der i øvrigt produceredes i stort tal helt frem til 2. verdenskrig. Firmanavnet ændredes nu til "Ihagee Kamerawerk Steenbergen & Co.". Steenbergen selv havde 69% af virksomhedens kapital, medens de resterende 31% fordeltes nogenlunde ligeligt mellem de 5 øvrige partnere. Steenbergen fik således både tilført faglig ekspertise og ny kapital til virksomheden, men beholdt selv den bestemmende indflydelse. Steenbergens dominerende kapitalindflydelse fik senere afgørende betydning for virksomhedens skæbne. Virksomheden voksede støt gennem 20'erne og kom relativt flot gennem den økonomiske krise i begyndelsen af 30'erne. En af Steenbergens heldigste dispositioner var i 1923 at ansætte den nittenårige Karl

Schutzmarke

Nüchterlein som finmekaniker. Karl Nüchterlein viste sig ikke blot at have epokegørende ideer, men også mod til at forsøge disse ideer realiseret.

Et konstruktør geni

Nüchterlein var manden bag mange forbedringer og nyudviklinger af Ihagee's produkter i løbet af 20'erne. Han blev udnævnt til konstruktør. Hans navn blev imidlertid indskrevet i kamerahistorien med konstruktionen af Kine-Exakta, det første 24 x 36 spejlreflekskamera til 35mm kinofilm. Forløberen for Kine-Exakta var Exakta 4 x 6,5 cm, senere benævnt Standard Exakta. Dette kamera gav 8 negativer på en 127 film. Kamera og format var ideelt (men filmtypen elendig). Nüchterlein startede på konstruktionen af Standard Exaktaen i 1930, og i 1933 kom kameraet på markedet. Dette kamera var fra starten en stor succes. Nüchterlein ønskede imidlertid at skabe en mindre version af kameraet - og i lyset af den succes, som Leica og senere Contax havde haft med anvendelsen af 35mm kinofilm, udviklede han Kine-Exakta, der lanceredes på forårsmessen i Leipzig i 1936. Efter en lidt tøvende start blev Kine-Exaktaen snart en stor succes - men mere herom i en senere artikel. Karl Nüchterlein udtog en række patenter, der senere skulle vise sig banebrydende inden for småbilledkameraets udvikling, men hans nytænkning blev bremset af den storpolitiske udvikling. 2. ver-

Meyer
Auswechsel-Optik

LICHTSTARKE AB 1,9
BRENNWEITE BIS 40 cm

1937 PROSEPT PP 223
HUSTENLOD

für Kleinbild-Kameras

PRIMARFLEX * **EXAKTA** * **REFLEX-KORELLE**
6 x 6 cm   24 x 36 mm 4 x 6,5 cm   6 x 6 cm

OPTISCHE UND FEINMECHANISCHE WERKE
HUGO MEYER & CO., GÖRLITZ, SCHL.

været benyttet af Zeiss Ikon, "kun" var 80% udbrændt, krævedes der således visse reparationsarbejder, før den kunne tages i brug den 22. maj 1945. Denne bygning dannede udgangspunkt for senere udvidelser af fabrikken, sidst i 1958, og Blasewitzer Strasse 41-43 blev således Ihagee's efterkrigsadresse.

I tilknytning til udbombningen af Schandauer Strasse 24 og den følgende meget hurtige genoptagelse af aktiviteterne knytter der sig i øvrigt en sjov misforståelse. Mange har ment, at grunden til, at Ihagee så hurtigt kunne genoptage sin drift, var, at man havde adskillige andre fabrikker i Dresden, der ikke var beskadiget i samme omfang som hovedfabrikken. Dette var ikke tilfældet, men antagelsen om de mange fabrikker skyldes formentlig, at Ihagee i sine annoncer angav forskellige numre efter postadressen Dresden-Striesen, således at det så ud, som om Ihagee havde flere forskellige postadresser. Disse numre havde imidlertid udelukkende til formål, ved henvendelser om informationsmateriale mv., at kunne spore, i hvilket tidsskrift annoncen var blevet læst. For eksempel havde tidsskriftet "Foto-Beobachter", som det fremgår

ling, blev jo senere standard, første gang udnyttet i Topcon RE Super. Men inden sin død var Nüchterleins gamle arbejdsplads i Dresden blevet jævnet med jorden!

Ny start efter krigen

Det allierede bombeangreb på Dresden natten mellem 13. og 14. februar 1945 betød en fuldstændig ødelæggelse af fabriksbygningen i Schandauer Strasse 24. Da bygningen blev ramt af både spræng- og brandbomber, var de samlede ødelæggelser særdeles omfattende. Fra bygningen kunne reddes ganske få maskiner, som det var muligt at reparere, ligesom det også var muligt at redde enkelte brugbare dele. Fra starten stod det klart, at selve bygningen ikke kunne genopbygges. Man måtte, i hvert fald midlertidigt, finde et andet sted at genoptage virksomhedens aktiviteter. I første omgang lejede man sig ind forskellige steder, men fik allerede i april 1945 tilsagn om at kunne benytte en tidligere cigaretfabrik i Blasewitzer Strasse 41-43. Selv om bygningen, der under krigen havde

EXAKTA

Die vielseitige Einsatzbarkeit
- macht sie wertvoll für den
Vorzugsverbraucher - nicht nur
Reisenden bei 1100 g. Total
und 100 mm Brennweite.

Der unter Kleinbild
Reisegeräten zu zählende
Exakta ist ein idealer Begleiter
auf jeder Reise. Die Exakta
ist ein wertvolles Instrument
für den Reisenden. Preiswert
und leicht zu transportieren.

1938

Exakta
ZAMBRANO
RECHENBERG
GÖRLITZ - STRIESEN 41-43

af Exakta annoncen, nummer 766.

I betragtning af omstændighederne forløb den nye start særdeles tilfredsstillende for virksomheden. Allerede i november 1945 blev man af den sovjetiske militæradministration inddraget i den industriproduktion, der skulle indgå som en del af den tyske krigsskadeerstatning til USSR. Dette kunne lyde som et problem, men var i virkeligheden en stor fordel, da det betød tilførsel af både nødvendigt udstyr og materialer til at gennemføre produktionen. Derved kom der ekstra gang i virksomheden på dette meget vanskelige tidspunkt. Selvom fabrikken i efteråret 1945 var blevet beslaglagt af den sovjetiske militæradministration, lykkedes det et år senere Johan Steenbergen at få Ihagee Kamerawerk AG anerkendt som hollandsk ejendom af Det Allierede Kontrolråd i Berlin. Den officielle ophævelse af beslaglæggelsen lod imidlertid vente på sig, men anerkendelsen som hollandsk ejendom betød, at Ihagee ikke var omfattet af folkeafstemningen i Sachsen om nationalisering af beslaglagte virksomheder, og virksomheden kom dermed heller ikke til at indgå i hele "puljen" af virksomheder, som bl.a. Zeiss Ikon AG, der nationaliseredes i den første bølge. På trods af streng kontrol og vanskelige betingelser i de første efterkrigsår kom Ihagee således ganske godt gennem denne periode. Der var vækst i produktionen, og selvstændigheden var tilsyneladende bevaret.

Det grundlæggende problem set fra ejernes side var, at virksomheden lå på den forkerte side af jerntæppet. Som følge af en ny ordning om administration af udenlandsk ejendom i DDR, blev virksomheden i 1951 da også sat under administration af DDR-myndighederne. Dette skete ved at bestyrelsens myndighed blev overtaget af et statsligt indsat formynderråd. Virksomheden skiftede nu navn til "Ihagee Kamerawerk AG in Verwaltung". Dermed var aktionærernes indflydelse på virksomheden fjernet, og kimen lagt til en lang og opslidende kamp om kontrol over virksomheden. Johan Steenbergen havde tilsyneladende selv i lang tid et uafklaret syn på den strategi, der skulle give ham og de øvrige aktionærer kontrollen over virksomheden tilbage. I forbindelse med den sovjetisk støttede oprettelse af staten DDR i 1949 betragtede mange "løbet som kørt" for private virksomheder i denne del af Tyskland. Sammen

med virksomhedens repræsentanter i Vesttyskland, bl.a. Herbert Köhler, foreslog ledelsen af Ihagee da også aktionærerne, at man sammen med en gruppe betroede medarbejdere flyttede til Forbundsrepublikken og genoptog produktionen der. Dette blev dog afvist af Johan Steenbergen, der skal have udtalt, at "*kameraer kan man eksportere, men ikke mennesker*". Han har formentlig forventet en relativ hurtig og tilfredsstillende løsning på sin udenlandske ejendom - måske ikke en fuldstændig fremtidig kontrol, så dog en fornuftig (økonomisk) aftale. Nostalgi har der vel også været med i spillet.

1950'erne

Selvom de ydre omstændigheder omkring virksomhedens fremtidige status stadig var uafklaret - og forblev uafklaret i en lang årrække endnu - er der ingen tvivl om, at DDR-myndighederne fra starten af 50'erne har betragtet Ihagee som DDR ejendom og har styret virksomhedens planlægning og produktion ud fra dette synspunkt. På den ene side ønskede myndighederne givetvis at besætte virksomhedens ledelse med system-loyale medarbejdere, men samtidig var det klart, at der på alle niveauer i Ihagee fandtes dygtige medarbejdere, hvis primære loyalitet var over for virksomheden og vel i en ikke ringe grad også over for dens oprindelige ejere. Disse personer var et stort aktiv for virksomheden, de var med til at give virksomheden en indre styrke, der var en forudsætning for den succes, Ihagee havde i 50'erne. For at undgå problemer på fabrikken, der kunne skade produktion og udvikling, måtte DDR-myndighederne fare med lempe og finde en balance mellem kontrol og selvstændighed. Situationen gjorde ofte livet vanskeligt for virksomhedens ledelse, der har været under pres fra myndighederne, men i øvrigt gjorde meget for at hævde Ihagee's selvstændighed. Som helhed var der gennem 50'erne en stor udskiftning blandt direktører og øvrige chefer. Mange personer fra denne turbulente tid kunne omtales. Her skal blot nævnes to.

Max Rockstroh

I 1949 blev Max Rockstroh udnævnt til direktør for Ihagee. Rockstroh var en stærk personlighed og et højt begavet menneske, der må tillægges en stor del af æren for den succes, som Ihagee fik med Exakta fra begyndelsen af 50'erne. Rockstroh fort-

satte som direktør efter oprettelsen af den statslige forvaltning 1951, men han måtte senere i 1953 i al hast flygte fra DDR efter at være faldet i DDR-myndighedernes unåde. Hans afgang var et stort tab for Ihagee.

Richard Hummel

En anden central person, der dukkede op i disse år, er Richard Hummel. Hummel havde været lærling under Karl Nüchterlein. Han vendte senere tilbage til Ihagee og udnævntes i 1955 til fabrikkens chefkonstruktør. En stilling som han beklædte frem til 1964, hvor Ihagee's udviklingsafdeling, som det senere vil blive omtalt, blev underlagt VEB Pentacon. Richard Hummel var som chefkonstruktør i denne tiårs periode en central person i videreudviklingen af Exakta systemet til den fuldkomnethed, som systemet opnåede i årene omkring 1960. Perioden med Hummel som chefkonstruktør for Ihagee var på mange måder en god tid for virksomheden og medarbejderne. Den ydre turbulens påvirkede kun det daglige arbejde i mindre omfang. Genopbygningen efter krigen var i det store og hele afsluttet. Virksomheden havde en stigende produktion og kunne, hvad angik produktionsvolumen, sagtens måle sig med VEB Pentacon. Arbejdsforholdene betragtedes som gode. Man havde succes.

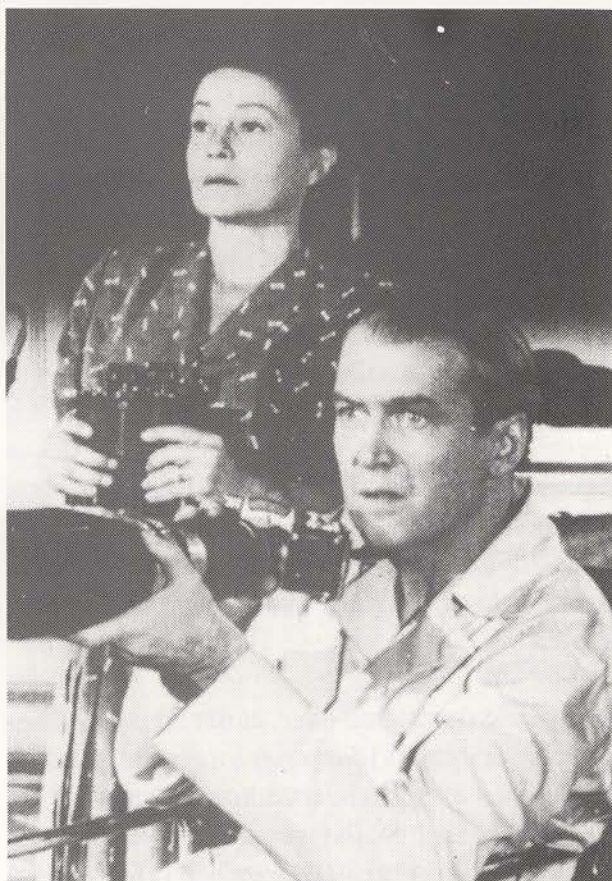
I stærk kontrast til situationen før krigen satsede Ihagee efter krigen udelukkende på Exakta og på at udvikle Exakta-systemet til et virkeligt omfattende kamerasystem. Dette lykkedes til fulde. Exakta opnåede fra begyndelsen af 50'erne en status, der på mange områder gjorde det ligestillet med Contax og Leica. Prismæssigt var der ikke den store forskel, og hvad angår mange områder inden for teknisk og videnskabelig fotografi, var Exakta det foretrukne kamera. Og hvem husker ikke James Stewart i Hitchcock filmen "Rear Window" fra 1954. Her var pressefotografen udstyret med et Exakta kamera - ganske vist med en sort plade øverst på fronten for at skjule navnet. Formen på den sorte plade fremhævede imidlertid blot, hvilket kamera, der var tale om.

Ihagee West

Havde Johan Steenbergen og andre i kredsen omkring ham i de første efterkrigsår troet, at det ville være muligt at genopnå kontrol med fabrikken i

Lothar Quaas og Richard Hummel afprøver en Exakta's lukker. 1953.

James Stewart i filmen "Skjulte øjne", 1954.

Lothar Quaas monterer Exakta 6x6. 1954.

Dresden, blev det i løbet af 50'erne mere og mere tydeligt, at dette ville være en særdeles vanskelig - måske umulig - sag. I de første år efter krigen var Tysklands fremtidige status uklar. Med grundlæggelsen af de to tyske stater i 1949, men måske især med Forbundsrepublikkens optagelse i NATO og dens centrale placering ved dannelsen af EF, blev der trukket en teknologisk og økonomisk grænse mellem de to tyske stater, som reelt umuliggjorde en konstruktion, hvor vestlige kapitalinteresser havde indflydelse på en virksomhed i Østtyskland. En aftale ad politisk vej var ikke mulig. Det skal huskes, at Johan Steenbergen med 69% af aktierne var kontrollerende aktionær i Ihagee Kamerawerk AG, og at han var hollandsk statsborger. Mange henvendelser fra Steenbergen til DDR-myndighederne om at tilbagegive ham kontrollen med sin hollandske ejendom blev besvaret med, at hvis blot den hollandske stat ville henvendte sig til den øst-tyske stat, kunne der formentlig relativt let findes en løsning på dette problem - vel vidende, at da Holland ikke anerkendte DDR som stat, var dette reelt tom snak. Samtidig viste DDR sig i stigende grad levedygtig som selvstændig stat, hvilket bl.a. gav sig udslag i, at man i 1961 kunne opføre Berlinmuren.

Den stigende frustration over, at det ad forhandlingens vej endnu ikke, 15 år efter krigens afslutning, var lykkedes at generhverve kontrollen over fabrikken i Dresden, fik Ihagee's aktionærer til på en generalforsamling den 30. november 1969 at flytte virksomhedens sæde fra Dresden til Frankfurt am Main. Med Steenbergens stemme og med tilslut-

ning af en repræsentant for retten i Frankfurt, der repræsenterede de øvrige nu afdøde medejere af Ihagee Kamerawerk AG, blev der truffet en enstemmig beslutning om at flytte selskabets sæde fra Dresden til Vesttyskland. Flytningen fik retsvirkning fra 14. januar 1960. Da DDR-myndighederne ikke anerkendte flytningen, eksisterede der således fra denne dato to selskaber med navnet Ihagee Kamerawerk AG - et i Dresden og et i Frankfurt am Main.

Det var den almindelige opfattelse, at oprettelsen af "Ihagee West" var et led i en strategi, hvor man ved at lægge et yderligere pres på DDR-myndighederne gjorde et forstærket forsøg på at opnå en eller anden form for aftale, der på den ene side bevarede fabrikken og produktionen af Exakta og Exa kameraerne i Dresden, men på den anden side sikrede, at i hvert fald en del af virksomhedens overskud tilfaldt de oprindelige ejere. Man gik måske efter en aftale, der indebar, at sædet i Frankfurt blev anerkendt som det formelle hovedsæde, men hvor produktionen blev varetaget af datterselskaber, hvoraf ét - måske det eneste - var virksomheden i Dresden. Samtidig var man tilsyneladende fra Ihagee West villig til at anerkende, at datterselskabet i Dresden fortsat blev kontrolleret af myndighederne i DDR. Måske havde man erkendt, at kontrollen over fabrikken i Dresden var definitivt tabt, og at det nu gjaldt om at forsøge at få en aftale, der sikrede den maksimale erstatning til de tidligere ejere, om ikke Johan Steenbergen selv, så dog hans arvinger!

R. Hummel og den britiske importør Kenneth Corfield.

Beslutningen om at flytte Ihagee's sæde til Frankfurt havde to virkninger. For det første tog Ihagee West straks retslige skridt til at få overdraget alle rettigheder til varemærker, navne og patenter fra Ihagee i Dresden. For det andet startedes der forhandlinger mellem Ihagee West og DDR-myndighederne om at finde en løsning på virksomhedens ejerforhold samt eventuelt (og det var måske den egentlige hensigt med dannelsen af Ihagee West) at skabe en eller anden form for samarbejde mellem virksomhederne i øst og vest. I løbet af et par år blev det klart, at der ikke kunne findes en løsning. Ganske vist anerkendte DDR-myndighederne stadig formelt, at Ihagee var et udenlandsk ejet aktieselskab, men reelt var virksomheden fuldstændig kontrolleret af de af DDR-myndighederne indsatte formyndere. Mens man nok accepterede, at Ihagee West havde rettigheden til varemærket, ville man ikke afgive rettighederne til at benytte navnene Exakta, Exa mv. Patenterne har antagelig ikke betydet ret meget, da alle tyske patenter var gjort frit tilgængelige efter 2. verdenskrig. Et par år efter dannelsen af Ihagee West må det have stået klart, at man ikke kom nogen vegne ad forhandlingens vej. Som den sidste udvej har man formentlig kun set den mulighed, at der startedes en egentlig egenproduktion af Exakta kameraer i Vesttyskland, samtidig med at retssagen om erhvervelse af rettighederne intensiveredes.

Ihagee Exakta Photo AG

I 1962 dannedes i München selskabet "Ihagee Exakta Photo AG". Dette selskab var et datterselskab af "Ihagee Kamerawerk AG" Frankfurt, og etableret med det formål at udvikle og producere Exakta kameraer i Vesttyskland. Der præsenteredes da også en prototype på et nyt Exakta kamera

allerede på photokina i 1963. Prototypen er afbildet i tidsskriftet Foto-Technik und Wirtschaft, 1993, nr. 4. Kamerahuset minder meget om et Exakta Varex IIa, men havde bl.a. en ny bajonettfatning med større åbning, hurtigfremtræk med arm i bunden samt lukketider fra 1 til 1/1000 s. Det oplystes, at der til dette kamera var udviklet en ny objektivserie af firmaet Steinheil i München. På prototypen var vist et Steinheil 100 mm "Tele-Exaktar". Meget tyder på, at denne prototype var udviklet i nært samarbejde med Steinheil. Prototypen kom imidlertid aldrig i produktion og blev i øvrigt ikke omtalt siden. Om præsentationen af denne prototype var ment som starten på en reel produktion eller blot endnu et forsøg fra Ihagee West på at få bragt en aftale med de østtyske myndigheder i stand, står så alligevel hen som et af de mange åbne spørgsmål. Efter denne episode var der stille omkring Ihagee West i nogle år.

I maj 1966 kom det imidlertid til en fusion mellem "Ihagee Kamerawerk AG" (Frankfurt) og "Ihagee Exakta Photo AG" (München). Det fusionerede selskab "Ihagee Kamerawerk AG" fik sæde i Vestberlin og lancerede allerede samme år et nyt kamera "Exakta real". Dette kamera havde, i modsætning til prototypen fra 1963, ikke noget tilfælles med Exakta modellerne fra Dresden. Exakta real var et konventionelt SLR kamera med udskiftelig søger og lukketider fra 2 til 1/1000, dog med "twin-udløsning" således at såvel nye objekti-

EXAKTA
DIE VOLLKOMMENE SPIEGELREFLEX-KAMERA

STANDARD-EXAKTA für das günstigste Rollfilm-Kleinbildformat 4,65 cm. **KINE-EXAKTA** 24/36 mm für den wirtschaftlichen Kinofilm (36 Aufnahmen nach einmaligem Laden).

Schlitzverschluss von 1/1000 bis 12 Sek. Selbstauslöser / auswechselbare Objektive bis 1:1,9 Teile- und Weitwinkelobjektive.

Prospekt gratis!

Ihagee
DRESDEN-Striesen 97J

ver med en større bajonettfatning og indvendig blændeudløser kunne bruges side om side med de gamle Exakta Varex objektiver med udvendig udløser. Der leveredes to objektivserier til Exakta real, en serie fra Schneider Kreuznach og en serie fra Schacht. Noget tyder på, at Schacht nu havde en del af ansvaret for udviklingen af Exakta real.

Datum:
24. Januar 1967

Sehr geehrte Herren!

Im Heft 11 / 1966, Seite 560 führen Sie als Fußbemerkung an:

'Die Namensgleichheit für die beiden Firmen und Kameras besteht nur noch für eine Übergangszeit. Vermutlich wird die Berliner Firma die Bezeichnungen "Ihagee" und "Exakta" weiterführen.'

Ich finde es eigenartig, daß Sie sich hier zum Richter aufspielen. Warum überlassen Sie die Feststellung, wem der Name in Zukunft gehören wird, nicht dem Gericht? Sie wissen selbst (und haben schon darüber berichtet), daß von dem IHAGEE-Kamerawerk AG. - in Verwaltung- Dresden ein Prozeß gegen die Firma des gleichen Namens, die seinerzeit den Sitz in Frankfurt am Main hatte, läuft. Dieser Prozeß ist noch nicht abgeschlossen und Ihr Hinweis in Heft 11 / 1966 wird von mir, als dem Vertreter des IHAGEE-Kamerawerks AG. - i. V. - Dresden nur als Geschäftsschädigung aufgefaßt werden.

Ich darf Sie bitten, in einem Ihrer nächsten Hefte einen entsprechenden Hinweis zu bringen.

Hochachtungsvoll!

Herbert Köhler
- Fotovertreterungen -

Kopi af brev vedr. "Im Westen was Neues".

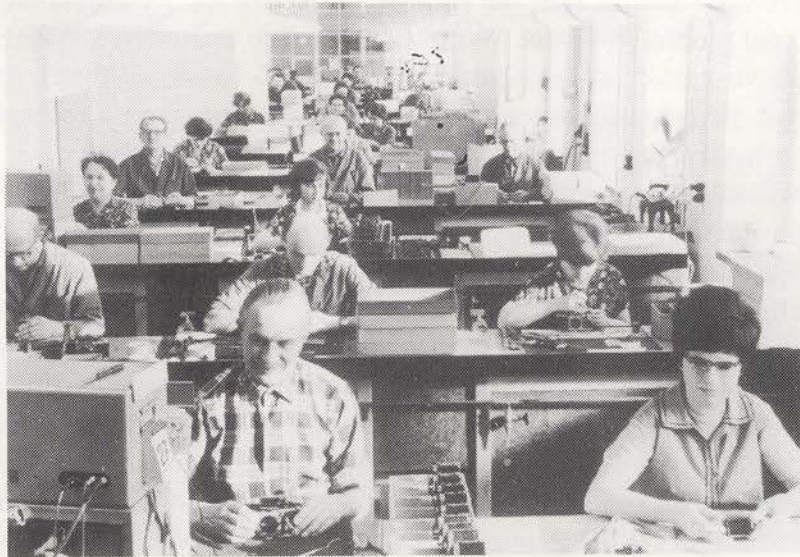
Exakta real blev ikke nogen succes - tværtimod. Så vidt det er oplyst, blev der kun fremstillet 1500 eksemplarer af dette kamera. I dag et sjældent og efterspurgt samlereobjekt.

Med lanceringen af Exakta real pustedes der yderligere liv i navnestriden mellem Ihagee Dresden og Ihagee West. I det tyske "Foto-Magazin" lanceredes Exakta real i en notits under overskriften "Im Westen was Neues". I denne notits antydedes det tilsyneladende ret harmløst, at medens Exakta kameraerne ganske vist hidtil var kommet fra Ihagee i Dresden, så ville kameraer med dette navn nok i fremtiden komme fra Ihagee Kamerawerk AG, Berlin! Allerede i det følgende nummer af Foto-Magazin var der gengivet en henvendelse fra Ihagee Dresden, hvor det i delvis lyriske, men dog utvetydige vendinger blev slået fast, at Dresden, den traditionsrige fotoby ved Elben, nu som før, var hjemsted for det rigtige Exakta-system, som gennem 30 år fra den spæde start i 1936 her var udviklet til sin nuværende store betydning. Fabrikken i Dresden fremstillede fortsat Exakta og Exa kameraer i uindskrænket omfang og leverede disse produkter gennem det kendte og veletablerede forhandlernet.

I et andet tysk fototidsskrift "Photo-Technik und -Wirtschaft" var man knap så diplomatisk som i Foto-Magazin. Her stod, efter en omtale af, at såvel Ihagee Dresden som Ihagee Berlin havde lanceret nye kameratyper på photokina 1966, at navneligheden mellem de to fabrikker og kameraerne kun ville bestå i en overgangstid. Formodentlig ville firmaet i Berlin videreføre betegnelserne Ihagee og Exakta! Denne udtalelse fik en af de vesttyske repræsentanter for Ihagee Dresden, den tidligere omtalte Herbert Köhler, op af stolen. I et brev til Photo-Technik und -Wirtschaft blev det gjort klart, at så længe det ikke var kommet til retslig afklaring af striden mellem de to Ihagee virksomheder, kunne de nævnte udtalelser kun opfattes som næringsskadende. Hvem, der bøjede arm på hvem, er ikke ganske klart, men at konflikten var forsynet med en kort lunte er tydelig. Det blev samtidig bevist, at Ihagee Dresden enten havde eller var i stand til at skaffe sig sympatisører i Vesttyskland.

Som følge af denne polemik lancerede Ihagee Dresden en annonce for Exakta Varex, hvori der blev vist et fotografi af selve Ihagee fabrikken på Blasewitzer Strasse 41-43 i Dresden. Hermed skul-

Monteringsafdelingen i januar 1968.

Den endelige montering af Exakta-apparaterne sker i de nye lokaler i Blasewitzer Strasse i midten af 1968.

le det så utvetydigt være slået fast, at Exakta kameraer faktisk blev fremstillet på en fabrik i Dresden! Som et kuriosum kan det nævnes, at det benyttede fotografi af fabrikken må have været i hænderne på en særdeles dygtig retouchør - således er alle spor af gadelygter, telefonledninger, elledninger og sporvognsledninger fuldstændigt fjernet. Herved fremstår på en måde et billede af tidløs karakter.

Efter den mislykkede lancering af Exakta real og den efterfølgende turbolens var der igen stille omkring navnestriden i et par år. 30. januar 1969 fast-

slog den tyske forbundsdomstol imidlertid, at alle varemærke-, navne- og patentrettigheder skulle tilfalde Ihagee Kamerawerk AG, Berlin. Denne kendelse fik omgående virkning for det vesttyske marked, men også på andre vestlige markeder måtte Ihagee Dresden gradvis opgive at benytte de gamle navne. Hermed var Ihagee West tilsyneladende gået af med sejren, men nogen kontrol med fabrikken og produktionsapparatet i Dresden havde man ikke opnået. Kendelsen fra forbundsdomstolen var på en måde en pyrrhussejr for Ihagee West. For det første var varemærke- og navnerettighederne efterhånden af tvivlsom værdi. Dette sammen

med at der formentlig havde været et stort tab på lanceringen af Exakta real gjorde, at Ihagee West på et tidspunkt, hvor den vesttyske kameraindustri generelt var i dyb krise, ikke havde nogen reel chance for at udvikle og lancere et avanceret vesttysk produceret spejlreflekskamera, der virkelig kunne konkurrere på verdensmarkedet. For det andet kan der ikke herske tvivl om, at den usikkerhed, der var knyttet til Ihagee i Dresden som følge af de opslidende stridigheder og retssager med Ihagee West, var en medvirkende årsag til den faktiske likvidering af Ihagee Dresden i 1970.

DDR-myndighederne ønskede en koncentration af den østtyske kameraproduktion i VEB Pentacon. Ihagee Dresden havde nok tidligere været et produktions- og valutamæssigt aktiv for DDR, men var nu i stigende grad et forstyrrende element i den virksomhedsstruktur, man ønskede at udvikle. Efterhånden var det jo også tydeligt, at navnet Exakta ikke mere havde det samme skær af avanceret teknik som tidligere, og efter at have mistet navnerettighederne for hovedparten af det vestlige marked var det i virkeligheden nok blevet uinteressant at opretholde virksomheden med en produktion af kameraer, der kun kunne bære navnet Exakta på det østeuropæiske marked. På de vigtigste vestlige markeder forsøgte man at lede tanken hen på den originale vare ved at markedsføre produkterne under mere kuriøse navne som for eksempel Elbaflex - et spejlreflekskamera fra Elben! Det produktionsapparat, som Ihagee Dresden rådede over ville endvidere udgøre en kærkommen kapacitetsudvidelse for VEB Pentacon på et tidspunkt, hvor denne fabrik var inde i en kraftig ekspansion. Netop omkring 1970 lancerede man den nye Praktica L serie, der betød en overgang fra traditionel serieproduktion til egentlig masseproduktion.

Som nævnt var Exakta real en gedigen fiasko, og Ihagee West havde da heller ikke siden kræfter til at lancere et nyt vesttysk udviklet kamera. I stedet vendte man sig mod Japan og lancerede i 1970 Exakta Twin TL. Dette kamera blev fremstillet af Cosina og var en modificeret version af et standard Cosina kamera. Kameraet kom i to versioner - en version med samme bajonettfatning som Exakta real og en version med 42 mm standardgevind. Begge kameraer var udmærkede produkter, men med disse modeller havde Ihagee West definitivt

flyttet sig til det almindelige og i øvrigt stærkt voksende amatørmarked for SLR kameraer. Exakta Twin TL havde, ud over navnet, ikke noget tilfældes med Kine-Exakta og Exakta Varex.

Efter indlemmelsen af Ihagee Dresden i VEB Pentacon skete der en reorganisering af importørsiden i Vesttyskland, således at de tidligere vesttyske importører af Ihagee og Pentacon produkter blev sluttet sammen i firmaet Beroflex AG. Drivkræfterne i denne sammenslutning var den tidligere omtalte Exakta importør Herbert Köhler og Praktica importøren Heinrich Manderman. Hvor lidt navnestriden reelt betød på dette tidspunkt (og hvor svag Ihagee West var blevet), ses bl.a. ved at Beroflex AG allerede i 1972 fik forhandlet sig frem til en aftale om, at de østtyske Exakta produkter, der stadig fremstilledes, igen måtte markedsføres under navnet Exakta i Vesttyskland. Hvor speget hele situationen var understregedes vel også af, at ganske vist var Beroflex AG et vesttysk registreret aktieselskab, men med det østtyske udenrigshandelsselskab som hovedaktionær!

Om Ihagee West er tilbage kun at nævne, at man senere i 70'erne lancerede forskellige kameraer, der alle var fremstillet af Petri i Japan. Virksomheden gik konkurs i 1976 og ophørte herefter med at eksistere. Rettighederne til navnet Exakta var efterfølgende i en periode på japanske hænder, men blev senere "tilbagekøbt" af Heinrich Manderman (direktør for det Østtysk kontrollerede Beroflex), der siden har benyttet navnet på både flere forskellige japansk producerede småbilledkameraer samt på Exakta 66, en Vesttysk produceret version af Pentacon SIX. Både Exakta 66 og de japansk producerede kameraer markedsføres den dag i dag af et Manderman ejet firma i Berlin. Dette firma hedder faktisk - ja, rigtig gættet: "Exakta Foto GmbH & Co. KG".

Den langsomme lukning af Ihagee Kamerawerk Dresden

Som tidligere nævnt blev Ihagee Dresden som delvis udenlandsk ejendom i 1951 sat under forvaltning af den østtyske stat. Benævnelsen var "Ihagee Kamerawerk AG in Verwaltung". Normalt over ejerne af et aktieselskab, aktionærerne, indflydelse på deres virksomhed gennem en af generalforsamlingen valgt bestyrelse. Denne bestyrelse udpeger

direktør og den øvrige direktion som ansvarlig for den daglige drift. Ved at sætte Ihagee under forvaltning afskar man aktionærene fra at øve indflydelse på valget af virksomhedens direktion. Dette valg var lagt i hænderne på en statslig myndighed (formynder). Selvom Ihagee Dresden i princippet stadig var et privat aktieselskab, hvor det økonomiske overskud tilfaldt aktionærene, var samme aktionærer fuldstændig afskåret fra at øve indflydelse på virksomhedens dispositioner og drift. Da Ihagee endvidere var underlagt den statslige planlægning med alt hvad dette indebar af statslige materiale- og produktionskvoter, statsligt fastsatte priser på både materialeleverancer og færdigvarer, var virksomhedens økonomiske resultat særdeles kraftig styret. Virksomhedens mulighed for alligevel at udøve en vis dispositionsfrihed har specielt været knyttet til evnen til at indtjene vestlig valuta, hvilket i mange tilfælde især gjorde det nemmere at få tilført de nødvendige materialer.

Denne situationen var grundlæggende uholdbar for alle involverede parter. De oprindelige aktionærer kunne ikke acceptere permanent at være frataget enhver indflydelse på driften af deres virksomhed. Aktionærernes forsøg på at rette op på denne tilstand er beskrevet i det forrige afsnit. Samtidig blev det i stigende grad klart, at Ihagee Kamera- und Kinowerke, som aktieselskab, var et fremmedelement i en økonomi, hvor industrivirksomheder siden begyndelsen af 50'erne i hastigt tempo var blevet organiseret som statsligt ejede virksomheder underlagt en stram statslig styring, både hvad angik produktudvikling, produktion og eksport. Ønsket fra såvel den statslige plankommission i Berlin som de skiftende forvaltningsmyndigheder for Ihagee, først OPTIK VVB og sidenhen VEB Pentacon, har givetvis været en integration af Ihagee i den almindelige statslige virksomhedsstruktur. Ikke blot ønskede de statslige myndigheder kontrol med Ihagee, men selve virksomhedens selvstændighed har uden tvivl været truet fra første færd.

Den første egentlige indskrænkning af virksomhedens selvstændighed fandt sted allerede i 1958. Fra da af skulle al DDR's udenrigshandel med fotografiske produkter finde sted gennem det statslige udenrigshandelsselskab "Deutsche Export- und Import-Gesellschaft" (DEXI) i Berlin. Dette betød, at alle udenlandske repræsentanter for Ihagee i

praksis blev repræsentanter for DEXI. Dermed blev den direkte forbindelse mellem Ihagee og de udenlandske repræsentanter afbrudt. Dette oplevedes især negativt af Ihagee's ledende medarbejdere, der dels følte dette som en væsentlig indskrænkning af virksomhedens selvstændighed, dels følte et stort savn ved ikke længere at have direkte kontakt til virksomhedens repræsentanter i det vestlige udland. Også de vestlige repræsentanter opfattede situationerne "før og efter DEXI" som meget forskellige.

Den næste væsentlige indskrænkning af Ihagee's selvstændighed kom i 1964. Allerede i 1959 var der, i form af VEB Kamera- und Kinowerke Dresden, sket en sammenslutning af alle de store virksomheder blandt den statsligt ejede fotoindustri i Dresden. Denne virksomhed skiftede i 1964 navn til VEB Pentacon Dresden. Der var imidlertid ikke blot tale om et navneskifte. VEB Pentacon fik nu pålagt det overordnede ansvar for den teknologiske udvikling af den samlede produktion af fotografisk udstyr i DDR. Allerede fra september 1964 blev Ihagee's udviklingsafdeling underlagt VEB Pentacon. Selvom denne afdeling i første omgang forblev i lokalerne i Blasewitzer Strasse, havde ændringen ikke blot en psykologisk betydning, men betød reelt en væsentlig indskrænkning af Ihagee's muligheder for at overleve som selvstændig virksomhed på lidt længere sigt.

Medarbejderne i udviklingsafdelingen forblev uden tvivl loyale over for Ihagee og netop i disse år arbejdede afdelingen ihærdigt på at udvikle helt nye og langt mere tidssvarende kameramodeller til erstatning for de eksisterende Exakta og Exa modeller. Det kom da også til fremstillingen af fire prototyper, heraf bl.a. en med udskiftelig søger og TTL lysmåling. Som følge af en beslutning på højeste sted i VEB Pentacon blev videreudviklingen af disse prototyper imidlertid standset i 1965. Denne beslutning sendte selvfølgelig ikke blot chokbølger gennem udviklingsafdelingen, men gennem hele Ihagee. At det ikke blot var slut med en selvstændig produktudvikling, men at hele virksomhedens eksistens nærmede sig sin afslutning, fik man endnu et bevis for, da udviklingsafdelingen i 1967 også rent fysisk blev overflyttet til Pentacons centrale forsknings- og udviklingsafdeling.

Richard Hummel og Nüchterleins søn 1984.

Flere indskrænkninger

Den næste indskrænkning af Ihagee's selvstændighed skete i 1968. Fra 1. januar 1968 omdannedes virksomheden VEB Pentacon til et kombinat med benævnelsen "Kombinat VEB Pentacon". Dette var en langt større ændring end blot navneændringen synes at signalere. Med dannelsen af Kombinat VEB Pentacon samledes ikke blot alle virksomheder inden for DDR's fotoindustri under én central hat, men den centrale ledelse for industri-kombinatet fik det samlede overordnede ansvar for forskning og udvikling, produktion, markedsføring, salg og kundeservice hvad angik fotografiske produkter i DDR. Selvom Ihagee stadig juridisk set var en selvstændig virksomhed, blev Ihagee med kombinatsdannelsen reelt fuldstændig underlagt dette. Den umiddelbare virkning var at Ihagee's afdelinger for salg, markedsføring og kundeservice (inden for DDR) blev overført til "Zentralvertrieb Photo-Kino im Kombinat VEB Pentacon". Dermed forsvandt også disse funktioner fra Ihagee, der dermed reelt var reduceret til en ren produktionsvirksomhed, formelt stadig selvstændig, men i praksis fuldstændig underlagt Kombinat VEB Pentacon.

Slutspil

Den sidste fase af Ihagee's historie var virksomhedens faktiske nedlæggelse og integration i Kombinat VEB Pentacon. Af formelle grunde kunne man

ikke blot fusionere Ihagee med Pentacon-kombinatet, men man konstruerede en forpagtningsaftale, hvorefter Ihagee overdrog Pentacon retten til at benytte Ihagee's bygninger og produktionsudstyr. Samtidig "købte" Pentacon Ihagee's samlede varelager. Året efter ophørte Ihagee som forretningsforetagende. Fabriksanlægget i Blasewitzer Strasse blev herefter benævnt "Objekt 18", hvilket i DDR terminologi betød produktionsafdeling nr. 18 (i Kombinat VEB Pentacon). Selvom "Ihagee Kamerawerk AG in Verwaltung" stadig eksisterede juridisk set, bestod virksomhedens eneste synlige aktiv nu af et navneskilt ved indgangen til bygningen. Bygningen stod mange år endnu, men efter genforeningen og den økonomiske genopbygning i det tidligere DDR, måtte også Ihagee fabrikken i Blasewitzer Strasse vige pladsen for mere tidsvarende byggeri. Fabriksbygningen blev revet ned i løbet af efteråret 1995. De viste fotografier er nogle af de sidste, der er taget af den da tomme fabriksbygning. Et af billederne, fra slutningen af oktober 1995, viser grunden kort tid efter at nedrivningen er afsluttet.

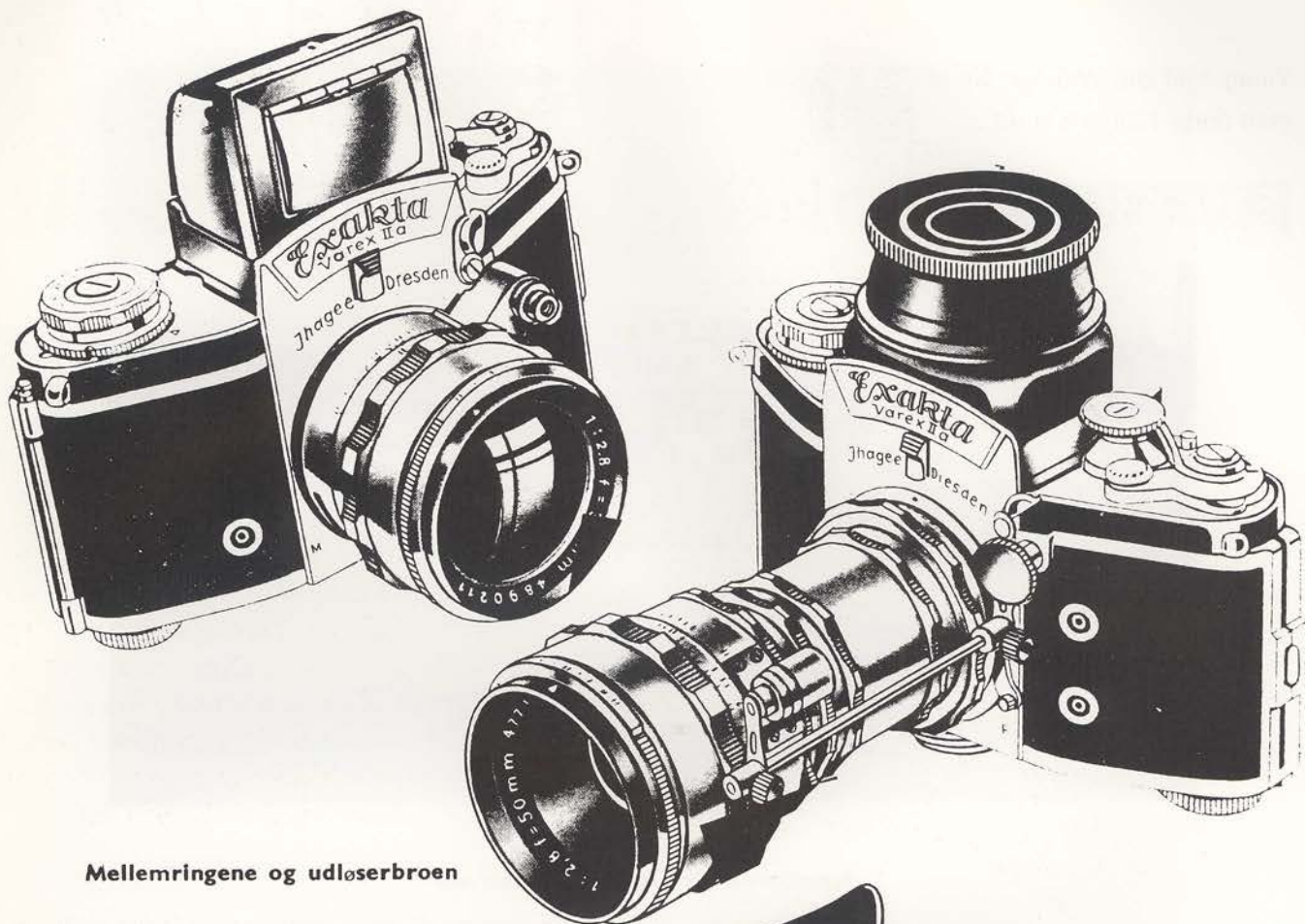

Fabriken i Blasewitzer Strasse rives ned.

Mellemringene og udløserbroen

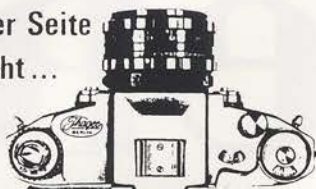
Stereo-indsatsen »Stereflex«

Völlig egal von welcher Seite
man diese Kamera sieht...

EXAKTA
real

es ist die modernste EXAKTA,
die es je gab!

Neues, kontinuierliches Zeiteinstellsystem von B-T-2 bis 1/1000 sec mit Clickstop-Drehknopf • Automatisch kuppelnde Rückspul-Arretierung • Schnelllaufzug

Auswechselbares Suchersystem • Auslöse-Sperrhebel • Blitzkontakte für „F“ und „X“ • neuartige Rückwandverriegelung

Spiegelreflex-Kamera 24x36 mm mit allen Vorzügen einer überlegenen Konstruktion • Wechsel-Objektive, Albert Schacht und Jos. Schneider & Co. • Großspiegel für Mattscheiben-Vollausleuchtung • Vergrößerer Objektiv-Anschluß erzielt volle, vignettierungsfreie Formatausnutzung • Twin-Auslösung • Selbstauslöser mit Funktionsstopp

1965

IHAGEE KAMERAWERK AG · 1 BERLIN 65 Koloniestr. 133-135 · Telefon 45517 55

ELBAFLEX VX 1000

EXAKT in der technischen Leistung

EXAKTES Schnellwechsel-Bajonett für Objektive mit Brennweiten von 20 mm bis 1000 mm

EXAKTE helle Bildwiedergabe und

EXAKTE Scharfeinstellung in allen Suchersystemen

EXAKTE Arbeitsweise in allen Einsatzgebieten der Fotografie

Das sind Vorteile, die für diese wertvolle, weltbekannte Kamera sprechen

1969

EXAKTA

Varex

Hvad angår arvingerne til de oprindelige ejere af Ihagee, kan det nævnes at disse nu, efter den tyske genforening og den delvise tilbagegivelse af nationaliseret ejendom, har modtaget en vis erstatning for tabet af virksomheden. Hvor meget vides ikke. Omfanget af erstatningen har sikkert også været speget at udrede for de nye magthavere. Som nævnt skete der aldrig en egentlig nationalisering af Ihagee Kamerawerk AG i Dresden, kun en de facto nedlæggelse af virksomheden. "Ihagee Kamerawerk AG in Verwaltung" eksisterede derfor juridisk som et tomt selskab helt frem til nogle år efter den tyske genforening, før selskabet definitivt blev opløst.

Selvom Ihagee Kamerawerk AG således reelt op-hørte med at eksistere i 1971, blev der alligevel i Dresden i mange år derefter fremstillet kameraer med navnene Exakta og Exa, men mere herom i en senere artikel.

Litteratur:

Clément Aguila og Michel Rouah: *Exakta Cameras 1933-1978*, Hove Foto Books, Hove, 1987.

Flemming Berendt: *Exakta "50 År"*, Objektiv, nr. 36, side 38-39, 1984.

Richard Hummel: *Spiegelreflexkameras aus Dresden*, Edition Reintzsch, Leipzig, 1995.

Richard Hummel: *Die Kine-Exakta - das Lebenswerk von Karl Nüchterlein*, Fotografie, vol. 43, side 314 - 316, 1989.

Per Ask Nielsen: *Exakta Varex*, Objektiv, nr. 39, side 38-43, 1984.

Mike Rees: *The Kine Exakta: A Sixtieth Anniversary*, Photographica World, nr. 77, 1996.

Klaus Wichmann: *Exa*, Lindemanns Verlag, Stuttgart, 1993.

Klaus Wichmann: *Exakta, von der Kine-Exakta bis zur Elbaflex*, 3. udgave, Lindemanns Verlag, Stuttgart, 1995.

Werner Wurst: *Exakta Kleinbild-Fotografie*, Knapp Verlag, Halle (Saale), senere FotokinoVerlag, Leipzig, 1. til 13. udgave, 1954-1973.

Exakta Times. Engelsk klubbtidsskrift. Tidsskriftet udgives af Exakta Circle, 30 Kenilworth Gardens, Westcliff-on-Sea, Essex SSO OBH, England. Medlemskab kan varmt anbefales.

КИЕВ

KIEV - Kameraet som engang hed CONTAX

Carl Zeiss Jena-Kiev fra 1949 med Zeiss-Sonnar med russisk betegnelse.

Peter Hennig

Det er en almindelig misforståelse at det sovjetbyggede Kiev-kamera er en Contax-kopi, et plagiat. Det har været en hel naturlig konstatering, eftersom sovjetisk fototeknisk industri er kendt for sine kopieringer af vesteuropæiske produkter. En rationel kendsgerning i et land som af ideologiske årsager ikke har anerkendt den ophavsretslige lovgivning. Man har ikke set nogen grund til at bruge ressourcer på nyprojektering af fototekniske produkter, som allerede var på markedet.

Kiev-kameraet er et lysende undtagelsestilfælde i dette mønster. Det drejer sig om en Contax bygget i Sovjetunionen på helt legal vis, fra begyndelsen med hjælp af de to oprindelige produktionsfirmaer Carl Zeiss i Jena og Zeiss Ikon AG i Dresden og under overopsyn af højst specialiserede Zeissingeniører. Men lad os begynde med begyndelsen.

Krigsafslutningen 1945

Resultatet af Den Anden Verdenskrig var en europæisk katastrofe. For den som befandt sig i Tyskland gjaldt det på alle livets områder, naturligvis også for produktionen af kameraer, som indtil krigsafslutningen havde været verdens førende. Dresden, selve hjertet for den tyske kameraproduktion, lå i grus og aske efter de kraftige luftbombardementer i februar 1945. Af den berømte kulturby og de ledende industricentre stod ikke meget tilbage, da de sovjetiske styrker indtog byen i foråret. Zeiss Ikon havde flere fabrikker i Dresden. De vigtigste var det tidligere Ernemann-Werk, og det tidligere Ica-Werk i Schandauer Strasse 22, hvor direktionen havde sit hovedsæde. Medens Ernemann-Werk blev næsten udbombet, overlevede Ica-Werk med lokale brandskader.

Kiev II og Cotax II - tvillinger med forskelligt navn.

Sejrherrernes diktat

Ica-Werk vakte straks besættelsesmagtens interesse, eftersom fabrikken havde haft en omfattende krigsproduktion. Da de sovjetiske ingeniørtropper inspicerede lokalerne, fandt de produktionsbåndene for Contax-kameraet næsten intakte. De havde ligget i mølpose, siden den civile produktion var blevet nedlagt ved årsskiftet 1942/43.

Det var naturligvis højst prestigefuldt for de sovjetiske myndigheder at kunne beslaglægge produktionsapparatet for dette statuskamera, og dermed - i fuld overensstemmelse med firemagtsaftalerne - skabe mulighederne for en førsteklasses produktion på egen grund. Der blev udstedt ordrer for en hurtig journalisering og demontering af produktionsanlægget for Contax.

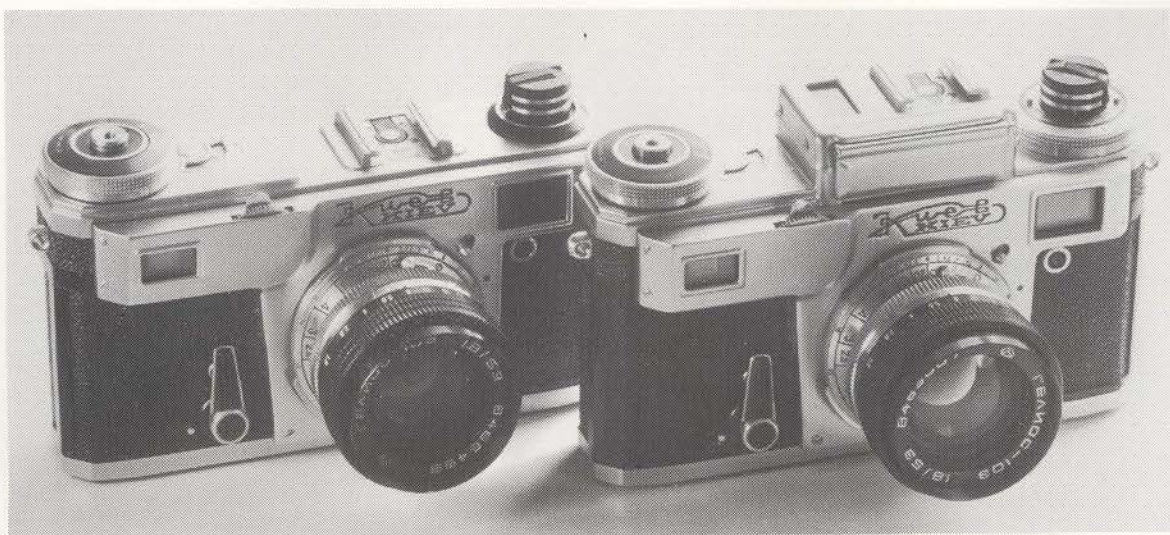
Obstruktion

Trods krigafslutningen og besættelsen, følte man sig åbenbart ikke totalt slået ud hos Zeiss Ikon. Visse dele af Contax-fabrikken ville man ikke slippe. Man igangsatte modforholdsregler og udviste stor civilcourage. Da de sovjetiske specialister ankom for at demontere fabrikken, stemte materiellet ikke med de tidligere nedskrevne beskrivelser. En mistænkelig ukomplet fabriksafdeling blev vist frem af de "uforstående" medarbejdere ved Zeiss. I Ica-Werk fandtes tre store vareelevators. Den ene var fuldt lastet med bogstaveligt hele den ene produktionslinie, medens man havde bortgemt vigtige dele til det andet produktionsbånd. Den fuldt lastede vareelevator,

som knapt kunne bevæge sig på grund af vægten, havde man låst fast mellem to etager. På et skilt stod der: ude af funktion! Det varede ikke længe før bestyrelsen for Zeiss Ikon fik ordrer til at indfinde sig hos den kommanderende russiske officer. Her mødte man en tilsyneladende munter og leende general, som skænkede vodka op i drikkeglas ved modtagelsen. Med en noget anstrengt mine drak man indtil flere glas, mens man konverserede om de svære tider. Pludselig forsvandt de venlige ansigtstræk hos generalen. Han meddelte, at han havde hørt, at der var opstået samarbejdsvanskeligheder, og hvis det var sådan, at man fra bestyrelsens side ikke ønskede at udvise en passende samarbejdsvilje, så ville de herrer blive ført ud i gården, stillet på en række og skudt umiddelbart. Det var en besked som måtte tages fuldt alvorligt i Dresden i foråret 1945 - de tungt bevæbnede soldater gav syn for sagn. Samarbejdsklimaet blev ganske pludseligt et helt andet.

Der ligger ikke megen frivillighed i at betale krigsskadeerstatning; men det er juridisk holdbart og dermed legalt. Den beslutningsdygtige ledelse for Zeiss Ikon AG (dette her var jo langt før den østtyske stat blev skabt) overgav nu produktionsmidlerne for Contaxkameraet i sovjetiske hænder i overensstemmelse med firemagtsaftalerne. Man forpligtede sig yderligere til aldrig mere at fremstille et kamera af denne type. Det får interessante og overraskende konsekvenser: Strengt juridisk, i følge vestlig jurisdiktion, er den sovjetiske

Kiev IV M og IV aM.

produktion af Kievkameraet legal, medens produktionen af Contax IIa og Contax IIIa i Stuttgart i Vesttyskland er illegal.

Kameraproduktion med forhindringer

I efteråret 1945 var hele produktionsanlægget for Contax på vej til den nyetablerede fabrik Arsenal i Kiev, hovedstaden i Ukraine. Her skulle de socialistiske drømme om et høj kvalitetskamera for folket virkeliggøres. Problemerne begyndte imidlertid allerede inden maskinerne var kommet på plads. Under omladningen i Brest-Litovsk i Østpolen, som var nødvendiggjort af den bredere russiske sporvidde, stod de følsomme Zeissinstrumenter på åben mark i høstregnen og ødelagdes. Kostbare maskiner forsvandt og blev aldrig fundet igen. Slutresultatet blev, at ikke et eneste kamera forlod samlebåndet i Kiev, og at de sovjetiske myndigheder måtte bide hovedet af al skam og sende maskinerne tilbage til Tyskland.

Denne gang var destinationen ikke Dresden, som stadig lå i grus og aske, men Carl Zeiss i Jena, som var noget mindre beskadiget. Her var specialisterne nu begyndt at vende tilbage.

Contax-tilbagekomst

Med snu beregning lod de sovjetiske myndigheder antyde, at man helhjertet var træt af projektet. Man ønskede at Contax atter skulle produceres i Tyskland, men hovedsagelig leveres inden for rammerne af krigsskadeserstatningen til Sovjetunionen. Dette var selvfølgelig en anderledes stimulerende opgave for Zeissingeniørerne i det

ellers så deprimerende efterkrigsmiljø. I 1947 fremstilledes 900 Carl Zeiss Jena-Contax-kameraer. Der var hovedsagelig tale om Contax II. Kameraerne er næsten identiske med førkrigsudgaverne med undtagelse af at Zeiss Ikon-emblemet i lædertasken er udskiftet med graveringen: Carl Zeiss Jena. Disse kameraer blev solgt til "neutrale" lande, d.v.s. lande som Sovjetunionen kunne acceptere. Og det er baggrunden for at bl.a. de svenske fotohandlere i 1948 kunne annoncere med fabriksnye Contax II og III, mens f.ex. de danske ikke kunne. En sådan Jena-Contax er i dag en førsteklases raritet.

Forhåbningerne forværres

Efter at produktionen var kommet rigtig i gang i 1948 og forløb uden problemer, kom en chokerende meddelelse: kameraet måtte ikke mere hedde Contax. Apparatet skulle herefter bære navnet Kiev (med kyrilliske bogstaver Киб) og produktionen udelukkende gå til Sovjetunionen som en del af den østtyske stats enorme krigsskadeserstatning. Så hurtigt som muligt skulle produktionsapparatet transporteres til Ukraine sammen med et større antal Zeissmedarbejdere og al halvfabrikata. Det absurde hændelsesforløb kan endnu i dag studeres af den omstændighed, at der ved meddelelsen forelå en serie udstansede frontplader med navnet Contax, som endnu ikke var gået til forkromning. Man ændrede dem til Kiev, hvilket er synligt på bagsiden, når man skruer frontpladen af.

Kiev IV med Jupiter 8 2/50 og Jupiter 3 1,5/50.

Bortset fra den beskedne opstartproduktion på 900 kameraer (som Jenafabrikken selv indkasserede fortjenesten af) er alle andre Contax II og III fra efter krigen altså blevet til Kiev-kameraer.

I årene 1948 og 1949 fremstilledes et ukendt antal Kiev-kameraer hos Carl Zeiss i Jena. Contax II ændrede navn til Kiev II, og Contax III kom til at hedde Kiev III. Disse kameraer er helt identiske med Carl Zeiss Jena Contax - kun navnet er ændret. Således fødtes Kiev kameraet, som en enægget tvilling til Contax. Det første vestlige land som importerede Kiev var Sverige, hvor Konsum importerede en mindre serie i 1949. Prisen var ca. 100 kr. mindre end for de Contaxer, som stadig fandtes på lager i Stockholm.

Ved slutningen af 1949, eller først på året 1950, overførtes for anden gang Contaxes to produktionslinier til Kiev i Ukraine - hvor man i de følgende 36 år producerede denne konstruktion. I 1950'erne fremstilledes modellerne Kiev II og Kiev III i uforandret konstruktion i høj standard. Den eneste ændring var, at de forsynedes med blitzkontakt. I 1948 angaves målsætningen af det ungarske blad "Nepszava": "I den nye 5-årsplan for Sovjetunionen, vil den lette industri med entusiasme stille tekniske varer til arbejdernes rådighed, som ikke kan tilbydes de kapitalistiske

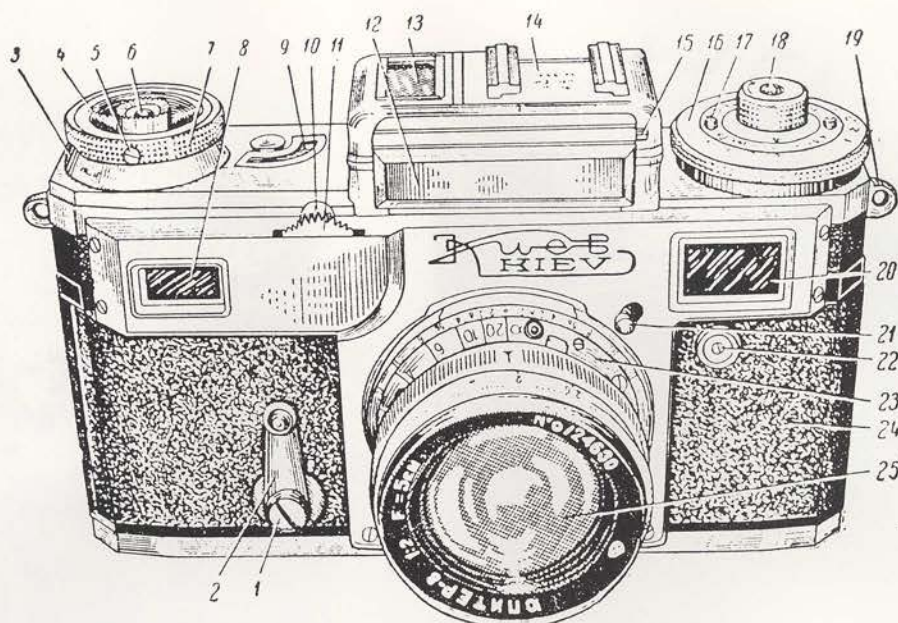
arbejdere." I 1950'erne havde man forholdsvis stor fremgang med denne målsætning. Der har altid været noget hemmelighedsfuldt over produktionen af den sovjetisk fremstillede Contax. Konkrete oplysninger om produktionstal og produktionsforhold er sjældent nået uden for Sovjetunionens grænser. Det må derfor ikke undre, at antallet af anekdoter er omfattende.

En yndet anekdote er den, om den russiske universalsøger. I den første serie fra begyndelsen af 1950'erne er den identisk med sit forbillede: Zeiss revolver søgeren; men i de senere serier er den spejlvendt. En populær variant er, at det berøede på at de sovjetiske teknikere var berusede af vodka hver mandag morgen, og derfor kom kopierne af konstruktionstegningerne til at vende galt. Sandheden er naturligvis mere prosaisk: man spejlvendte konstruktionen for at søgeren lettere skulle kunne anvendes på den russiske Leica-kopi, således at lukkerknappen blev mere tilgængelig.

Kiev IV og IVa

I 1960 er en ny prototype Kiev klar til præsentation. Kiev IV lanceres i 1963 og erstatter af Kiev III, og Kiev II erstattes af Kiev IVa. Teknisk set er der tale om samme konstruktion som tidligere. Forandringen ligger i det ydre. Kiev IV har en

betydelig lavere eksponeringsmåler. Designet er hentet direkte fra den vesttyske Contax IIIa (produceret i Stuttgart 1950-58). Kiev IVa har en filmindikator i returspolingsknappen, og begge modeller har fået forsænkede låseknapper i bundstykket og et mere stabilt stativgevind, akkurat som på Contax IIa/IIIa.

Kvalitet og finish er i 1960'erne meget god; men i slutningen af 60'erne begynder man at se tendenser til øgede produktionskrav, som ikke rigtigt er forenelige med den nøjagtighed som Zeiss forudsætter for et Contax-kamera. På et originalt Contax-kamera skal målene mellem bajonetringen og filmplanet i alle fire hjørner have en afvigelse under 0,01 mm. Hos Kiev slækker man noget på dette krav og lægger afstanden generelt mod plussiden. I følge normen skal skarphedsdybden være større bag den indstillede værdi end foran. Takket være den store målebasis går det vel an; men det er det første tegn på at det har sine besværligheder at producere kameraer for folket i meget store serier, i et opskruet tempo - og samtidig holde en høj standard.

Den navnløse

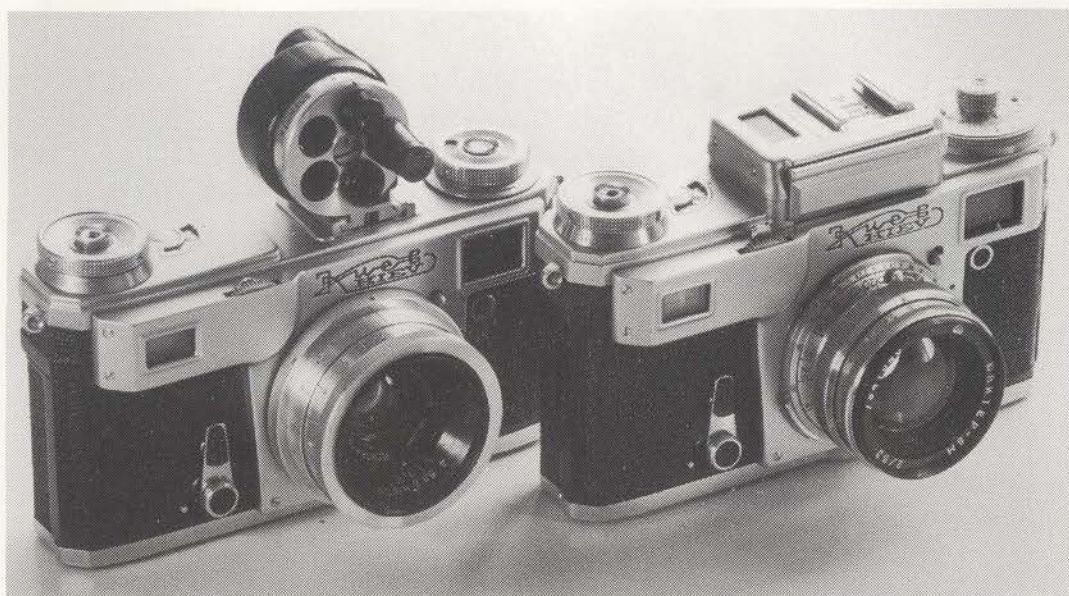
Til tider har der været rygter fremme om, at der skulle være fremstillet en navnløs Contax. Dette er rigtigt, for så vidt der har været fremstillet en navnløs Kiev. Selv om det er navnet Kiev som

savnes, kan man naturligvis godt tale om en navnløs Contax. Det drejer sig om Kiev IVa fra 1963, en serie på ca. 1.000 kameraer som leveres med Zeiss Sonnar 1,5/50 af den tidlige efterkrigsproduktion i Jena. Disse objektiver bliver leveret samtidig med flytningen af Contax produktionsanlægget fra Jena til Ukraine, og er af en eller anden grund blevet liggende tilbage. Sandsynligvis har forekomsten af disse eksklusive Zeiss-objektiver været afgørende for ideen om at bygge et navnløst Kiev-kamera. "No Name Kiev" har været afset til det amerikanske marked og er et særdeles velbygget kamera. Det svarer i alle henseender til en original Contax II (bortset fra udformningen af bundstykket, der som beskrevet ovenfor, er ændret til Contax IIa design). Den omstændighed og den begrænsede produktionsserie har gjort det til et eftertragtet samlereobjekt.

Kvalitetsproblem

I begyndelsen af 1970'erne får Kiev IV og IVa et nyt udseende. Den oprindelige læderbeklædning erstattes med kunstmateriale, og frontpladen får skrå sidekanter (omtrent som på den vesttyske Contarex), medens selvudløseren får nyt design med et påklippet plasticfelt (altså ikke indfældet). På dette tidspunkt synker produktionskvaliteten markant, finish og nøjagtighed bliver år for år lavere, så der til sidst er tale om et helt andet kamera. Ligheden ligger mest i formen. Årsagerne

Kiev IV og IVa med skråstilt frontplade.

til denne udvikling er urealistiske produktionskrav fra myndighedernes side, ringere kvalitet af produktionsmaskinerne og værktøj som efterhånden står til udskiftning, men ikke bliver det. Sideløbende går den oprindelige stab af kvalificerede Zeissmedarbejdere og medarbejdere oplært af Zeiss på pension.

Objektiverne

De første objektiver til Kiev bliver fremstillet af Carl Zeiss Jena. Efter overflytningen til Sovjetunionen bliver objektiverne monteret af KMZ i Krasnogorsk uden for Moskva. Der er her tale om en lille pilotproduktion, hvor objektiverne bliver samlet ved hjælp af halvfabrikata fra Jena. Objektiverne er mærket SK (Sonnar Krasnogorsk) og BK (Biogon Krasnogorsk). I alle tilfælde er der tale om Zeiss-objektiver med russisk betegnelse. Et stykke ind i 1950'erne får man sin egen objektivproduktion i gang. Standardobjektivet, 2/50, fremstilles af Arsenal i Kiev, medens de øvrige objektiver i reglen kommer fra KMZ i Krasnogorsk eller fra LZOS, et optisk værk Lytkarino som ligger nord for Moskva. De markedsføres alle under navnet Jupiter:

Biogon 2,8/35 = Jupiter 12
 Sonnar 2,0/50 = Jupiter 8
 Sonnar 1,5/50 = Jupiter 3
 Sonnar 2,0/85 = Jupiter 9
 Sonnar 4,0/135 = Jupiter 11

Jupiter 3 1,5/50 er et specialobjektiv som fremstilles i små serier. Andre specialobjektiver er Orion 15 6/28, som er en variant af Zeiss Topogon og Russar 5,6/20, som er af egen konstruktion. Til de sidste serier af Kiev-kameraet leveres et nyt normalobjektiv; Helios 103 1,8/53. Navnet Helios fortæller os, at der ikke er tale om en Sonnar-variant, men derimod om en lysstærk gausstype, en Biotar, også en Zeisskonstruktion fra 30'erne, som russerne allerede har anvendt i mange år på det enøjede spejreflekskamera Zenith (Helios 44 2/58), og som de nu er i stand til at ændre brændvidden på, så den passer som normalobjektiv til Kiev.

Objektiv-kvaliteten

Grundreglen er næsten den samme for objektiverne som for kamerahuset: jo ældre objektiv, dets bedre kvalitetsudførelse. I øvrigt kan man sige at den afsluttende målekontrol, som følger med hvert objektiv, viser, at objektiver med fortløbende numre kan være totalt forskellige. Man kan fra de seneste år finde aldeles fine eksemplarer inden for specialproduktionen, men også standardobjektiver som næsten er på højde med Zeisses.

Det nye normalobjektiv Helios 103 er konstruktionsmæssigt bedre end forgængeren Jupiter 8. Så

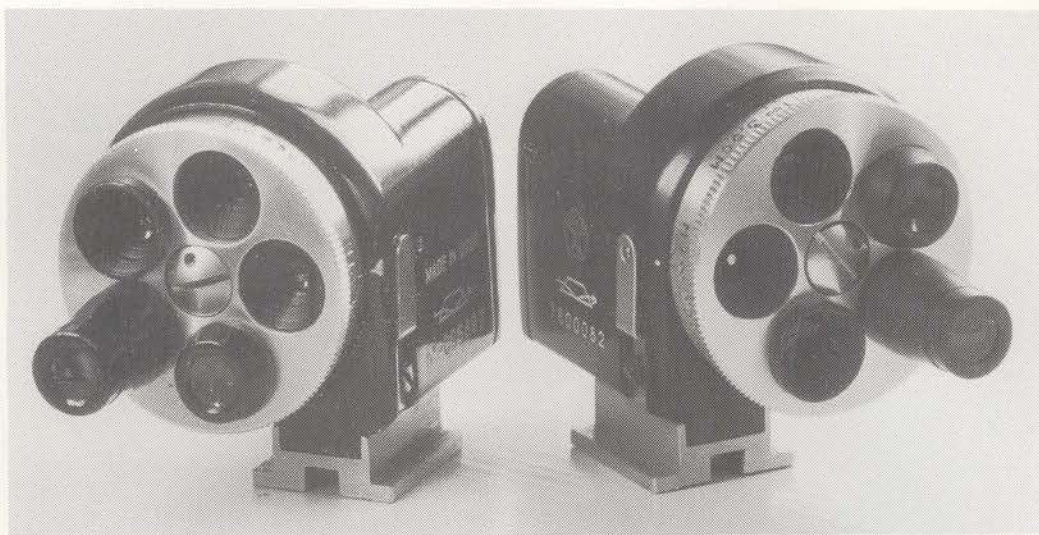

Foto: Claes-Göran Heddeby

Den russiske universalsøger, den venstre svarer til originalen.

forudsat man ikke får fat i et mandagsobjektiv, er der altså her tale om kvalitetsfremgang.

De sidste år

I 1980 er tiden inde for nye modeller. Præcis som tidligere, ændres grundmodellerne, som nu hedder Kiev IV M og Kiev IVa M, ikke. Man tilpasser nyhederne den allerede eksisterende produktion. Det nye er et lille nedfældeligt håndsving i tilbagespolingsknappen (meget primitivt udført), en midterkontakt og en bedre fremspolingsknap, som lettere lader sig håndtere med handsker (men som ikke er forsynet med hurtigoptræksarm, som det ellers ses på så mange andre sovjetiske kameraer). Det store kuglehjul ved spaltelukkerens valser udføres i duraluminium i stedet for stål. På denne måde får man et mindre træghed ved lukker afløb.

I disse år når kamerafremstillingen sin absolutte bundnotering. Ubekræftede rygter fortæller, at der i 1981 ankommer en delegation fra de centrale myndigheder i Moskva til Arsenal-fabrikken i Kiev. Produktionsmetoder og resultater nedvurderes totalt, og for at statuere et eksempel, bliver to måneders produktion sendt direkte til skrotning. I de følgende år, frem mod slutfasen, forbedres kvaliteten langsomt. Men niveauet fra 1950 og frem til tidligt i 1960'erne når man ikke op på. Produktionen af Kiev IV M og Kiev IVa M afsluttes i midten af 1980'erne. Alt tyder på at de sidste kameraer forlader båndet i 1986. Andre objektiver end normalobjektivet bliver dog frem-

stillet så sent som i 1991. Går man tilbage til præsentationen af denne kamerakonstruktion på forårsmessen i Leipzig 1936, vil man se at kameratypen holder sig næsten uforandret i et halvt århundrede - en flot rekord.

Summa - summarum

Kiev-kameraets lange produktionstid er naturligvis en konsekvens af dens fordele, ligesom den oprindelige Contax II og III, er Kiev en meget stærk og robust konstruktion. Mange mekaniske løsninger er tæt på at være geniale. Netop de svage årgange viser med al tydelighed, hvorledes konstruktionen overvinder dårlig montering med løse tandhjul og elendig tilpasning. Den brede målebasis på 9 cm (ca. 6 cm, når man tager hensyn til søgerformindsættelsen) tolererer ganske store uregelmæssigheder i tilslibningen af cylinderlinserne. Lukkeren, som er konstrueret af dr. Heinz Küppenbender og dr. Hubert Nerwin, er et mekanisk vidunder i funktion, selv når den er belastet af grove monteringsfejl eller meget snavs og støv. Originallukkeren skal kunne klare 400.000 eksponeringer uden justering eller udskiftning af dele, og selv en dårlig monteret Kiev-lukker bør kunne klare halvdelen - hvilket vil sige en film om dagen i 15 år! Forklaringen på en så lang produktionstid af en så gammel konstruktion ligger i at den har været tilpasset en række forhold i det land hvor den i første omgang har skullet anvendes. Hvis man tænker på at ride over Uralbjergene i dårligt vejr, er Kiev-kamera et bedre valg end et moderne japansk automatkamera.

An die Wäsche gegangen...

(1895)

Photograph: hm, nicht übel! Aber ich muß

noch einige Schritte weiter vorrücken!

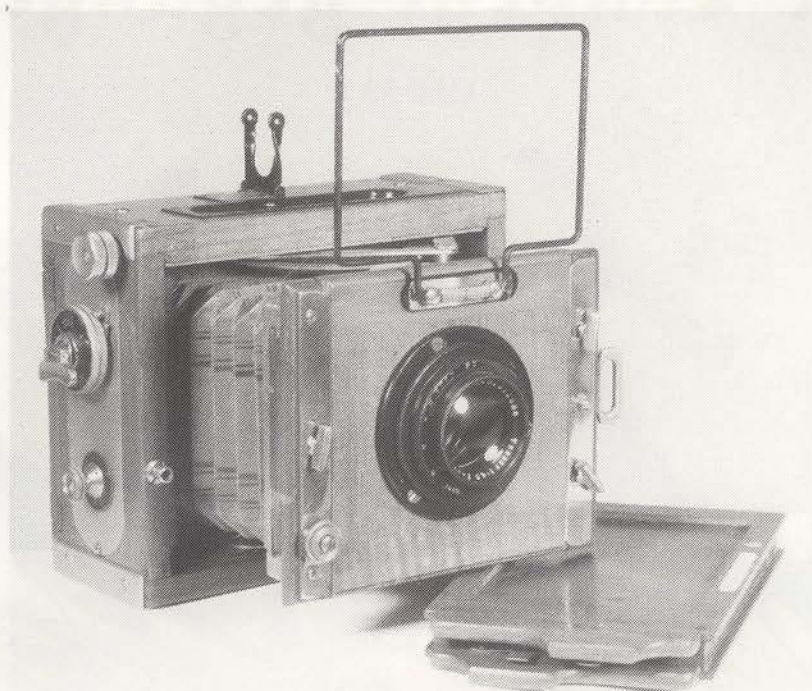
So! Nun giebt es aber

ein reizendes Bild...!

Pressefotografens værktøj

*Deckrullo-Nettel tropekamera (1919-26).
Fabrikat: Contessa Camera Werk, Stuttgart. Optik: Carl Zeiss
Tessar 1:4,5/120 cm. Format: 9x12 cm plade.*

Sigfred Løvstad

"Et billede siger mere end mange ord!"

Fotografiet er blevet en vigtig del af nyhedsformidlingen. Ja, vi kan slet ikke forestille os et dagblad uden fotografisk dokumentation. Kun langsomt fik fotografiet plads i den daglige avis. Det hang sammen med udviklingen af de tekniske muligheder, samt overvindelse af en vis konservatisme. Det økonomiske aspekt spillede også ind. Det var dyrt at fremstille den rasterkliché, der i mange år var forudsætningen for at kunne trykke fotografiets mange gråtoner i avisen.

Kunsten at kunne - fotografere - at kunne give "direkte fra naturen" ved hjælp af lys, optik og kemi blev offentligt kendt i 1839. Teknikken forbedredes og reportagefotografi blev en mulighed. Der blev publiceret fotografier fra hele verden, men det var i form af fotografiske aftryk. Trykke billederne i bøger, blade og tidsskrifter kunne man ikke endnu. Trykte illustrationer måtte man lade tegnere og billedskærere om. De

sidste måtte skære illustrationerne i f. eks. hårdt buskbomtræ, der så kunne anvendes af trykkeren, eller kobberstikkeren måtte i gang med at skabe en trykplade på samme tidskrævende måde. De var rene kunstnere, disse gravører og billedskærere, der skaffede illustrationer i bøger og blade i forrige århundrede. Det kunne hænde at der under en illustration blev skrevet "efter fotografi", så var det noget særligt. Begivenheden havde virkelig set sådan ud. Der var ikke blot tale om et udslag af tegnerens fantasi.

I slutningen af 1800-tallet blev der udviklet en metode til fremstilling af klichéer, der muliggjorde trykning af fotografiets mange gråtoner. Ved hjælp af et net - senere fine streger på en glasplade - lykkedes det at opdele fotografiet i ganske små punkter kaldet "raster" i en ætset zinkplade, denne muliggjorde anvendelse i en trykkesmaskine.

Danmarks første heltidsansatte pressefotograf Holger Damgaard illustrerede selv sin vanskelige situation, at blive ansat som pressefotograf. Privatoptagelse sendt til hans forældre. Billedet blev fundet i en skraldespand i Ålborg. Dansk Pressemuseum, Odense.

Første avisfoto

Det første fotografi trykt i en avis er et billede af Fridtjof Nansens ekspedition. Billedet er taget på Grønland i 1888 eller 1889, og det bringes i Vendsyssel Tidende den 7. juli 1889. Men der skulle gå lang tid, inden det næste dagblad tager idéen op og bringer et fotografi. Det sker den 7. december 1908, da Politiken bringer et billede af børn, der kigger på et julepyntet forretningsvindue. Billedet angives at være taget af pressefotograf Holger Damgaard. Han blev senere den første heltidsansatte pressefotograf her i landet.

Første lokale avisfoto

Første gang, Herning Folkeblad bringer lokale fotografier i avisen, er den 31. marts 1913, dagen før Herning blev købstad. Der bringes ikke mindre end en snes billeder fra byen samt af byråds- og ligningskommissionsmedlemmer. Men der er i en årrække derefter meget langt imellem pressebillederne i avisen. Det var - som tidligere nævnt - en bekostelig affære at få ætset en raster-kliché, en såkaldt "autotypi".

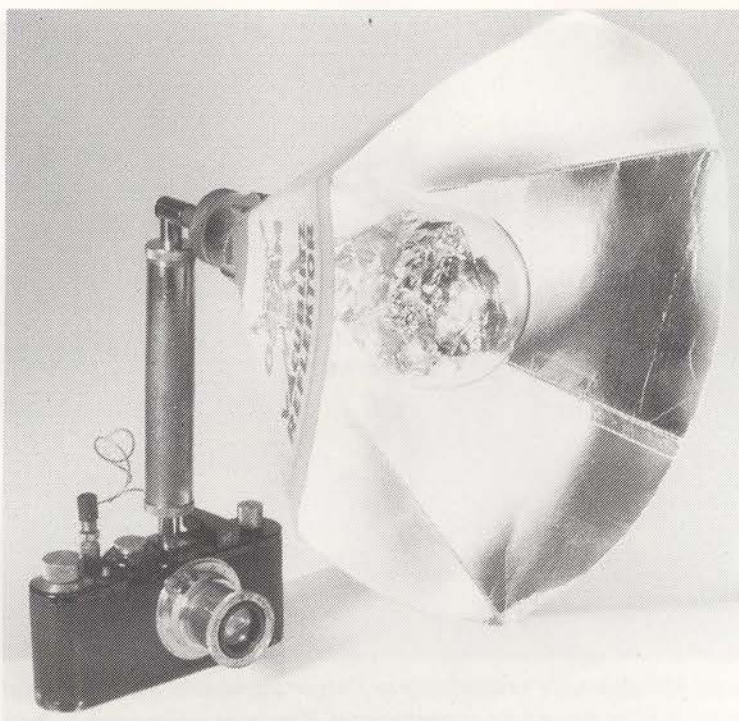
Endnu i 1950'erne, da forfatteren af disse linier af og til bidrog med aktuelle billeder til byens dagblade, skulle fotografiet sendes til en reproduktionsanstalt i Århus for fremstilling af den

nødvendige kliché. Var der tale om en virkelig hastesag, kunne det ske at en taxa blev sendt af sted. Den måtte vente på at få den færdige trykplade med tilbage, så billedet kunne komme i dagens avis. Men denne fremgangsmåde var absolut forbeholdt de få og meget store lokale begivenheder.

Værktøjet

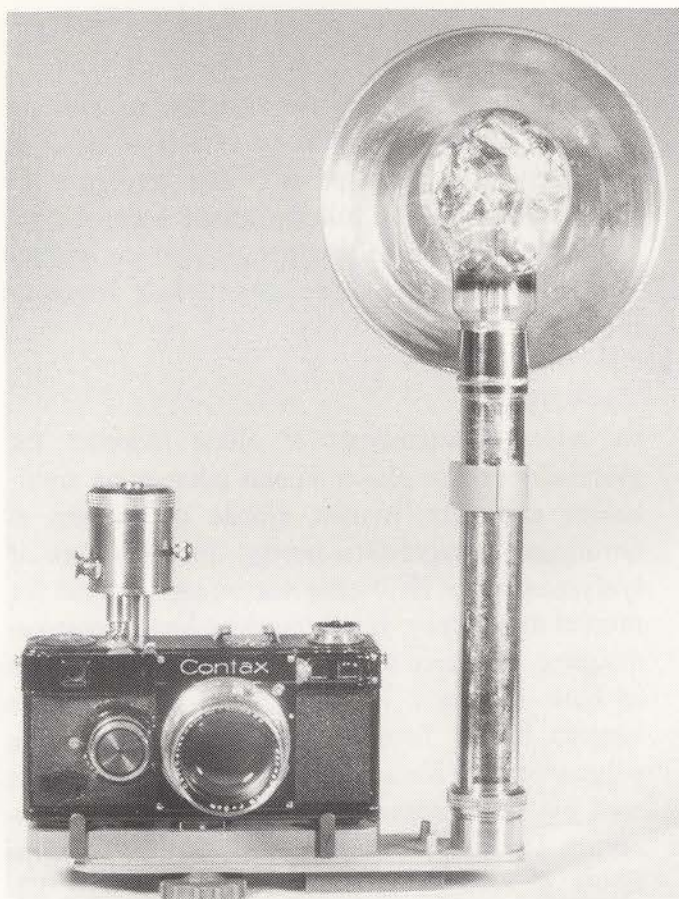
De ældste kameratyper er alene indrettet for glasplader. Disse plader kunne udtages og fremkaldes enkeltvis, hvilket gjorde det lettere at færdiggøre optagelserne hurtigt. Fremkomsten af lynlyspærerne i 1930'erne var en stor gevinst for pressefotograferne. De foretrukne kameramærker dengang var Leica og Contax. Efter fremkomsten af Kine Exakta i 1938 var også dette enøjede kamera blandt favoritterne. Som ekstrakamera valgtes ofte en Robot. Dette kamera var udstyret med en fjedermotor, der sørgede for filmtransporten. Det gav fotografen mulighed for fotografering af serier i meget hurtig rækkefølge. Elmotortransport af filmen - som det kendes nu - var jo slet ikke fremme dengang. Efter Anden Verdenskrig blev favoritkameraet for pressefotograferne Plaubel Makina, samt det toøjede Rolleiflex. Det var ret tunge kameraer, men de var for-

Leica standard (1932).

Fabrikat: Ernst Leitz, Wetzlar. Optik: udskiftelig - her forsynet med Leitz Hector 1:2,5/5 cm. Format: 24x36 mm.

Contax (6 variant 1934).

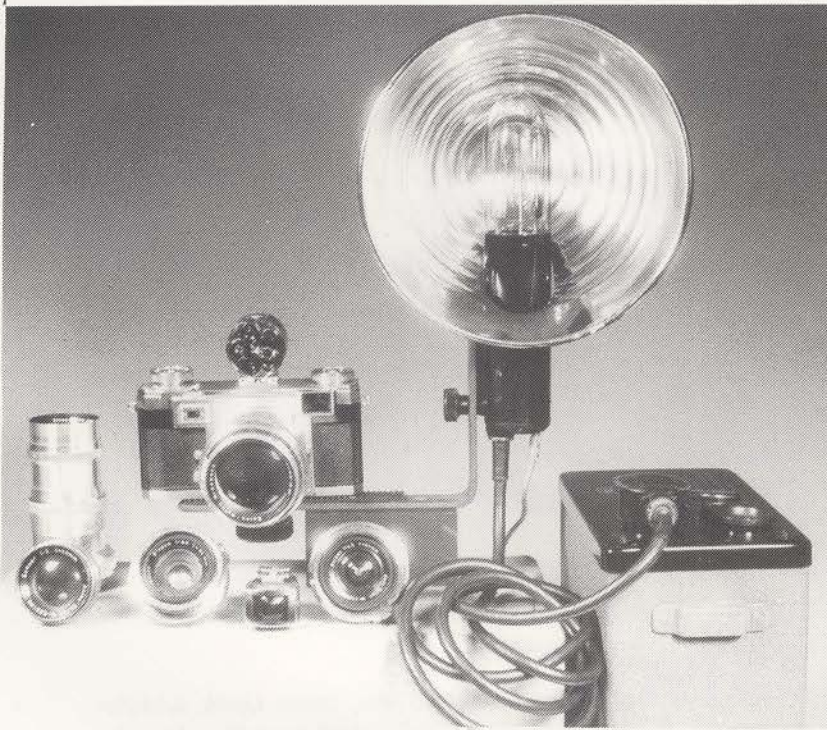
Fabrikat: Zeiss Ikon, Dresden. Optik: udskiftelig - her forsynet med Carl Zeiss Sonnar 1:1,5/5 cm. Format: 24x36 mm. Her udstyret med dansk fremstillet Okholm synkronisator for Contax.

synet med fremragende optik, der i forbindelse med de ret store optagelsesformater 6x6 og 6x9 cm tillod udsnitsforstørrelser. En mulighed, der ofte blev taget i brug, idet f.eks. en Rollei ikke havde udskiftelig optik. Der kom dog en teleforsats, hvilket i øvrigt gjorde kameraet endnu tungere. Leicaen var dog stadig med i tasken. Til mange opgaver var det kameraet med det store udvalg af objektiver. Nogle færre holdt sig til efterkrigstidens genskabte Contax.

Elektronblitz

Hvad der også tyngede på pressefotografernes skuldre var de elektriske blitz, der dukkede op efter 1946. Omend store og tunge - op til over 12 kg - så gav disse kraftige elektronblitz fotograferne helt nye muligheder i hænde. I løbet af 1960'erne begyndte japanske kameraer at gøre sig gældende. Det var især Nikon, der blev foretrukket af pressefotograferne. Udskiftelig optik og ikke mindst motorisk filmtransport gjorde disse kameraer populære. Og så kunne de holde til den hårde behandling at være et fotografisk værktøj i hånden på en pressefotograf.

Contax IIa (1949).

Fabrikat: Zeiss Ikon A.G. Stuttgart. Optik: udskiftelig, her forsynet med Zeiss Opton Sonnar 1:2/85 mm., øvrige objektiver vist her: Zeiss Opton Sonnar 1:2/50 mm. Zeiss Opton Sonnar 1:4/135 mm. Zeiss Biogon 1:4,5/21 mm. Format: 24x36 mm. Universalsøger for brændvidderne: 21, 35, 50, 85 og 135 mm.

Rolleiflex model 2,8 B type 2 (1952-1953).

Fabrikat: Franke & Heidecke, Braunschweig. Optik: Carl Zeiss Biometar 1:2,8/80 mm. Format: 6x6 cm.

Leica M 2 (1958).

Fabrikat: Ernst Leitz, Wetzlar. Optik: udskiftelig, her forsynet med Leitz Summicron 1:2/50 mm. Dette kamera påsat Benser objektivholder forsynet med Leitz Canada Summicron 1:2/35 mm samt Leitz Elmarit 1:2,8/90 mm.

*Nikon F (1959).
Fabrikat: Nippon Kogaku K.K., Tokio, Japan. Optik: udskiftelig, her forsynet med Nikkor HC 1:2/50 mm. Org. lysmåler Photomic-TN monteret. Format: 24x36 mm.*

*Rolleiflex 2,8 F type 1 (1960-1966).
Fabrikat: Franke & Heidecke, Braunschweig. Optik: Carl Zeiss Planar 1:2,8/80 mm.*

Billedtelegrafi

Hurtig distribution af billeder til bladene er en højt prioriteret sag. Allerede i 1929 fik Danmark sin første billedtelegrafiline. Den blev etableret på strækningen København-Berlin. I takt med den tekniske udvikling blev disse muligheder udbygget til at omfatte hele verden. Det enkelte dagblad, også i provinsen, fik efterhånden sin egen modtager/afsender for fotografiske billeder.

Farvefoto

I de første mange år var det alene s/h fotografier, der blev trykt i dagspressen, men nu har farvefotografiet fundet vej til dagens avis, takket være forbedret fototeknik, og ikke mindst indførelse af meget avanceret reprot teknik. Hos mange dagblade har fotograferne i længere tid taget alt på farvefilm, og redaktionerne har dermed muligheden for at vælge om billedet skal i bladet som s/h eller farvetryk.

Fremtiden

Det "elektroniske" fotografi er nu en realitet og taget i brug. Og hvad vil det så sige? Det vil sige, at billedet kan være reprojekteret til trykning umiddelbart efter, det er optaget - uden brug af kemi. Altså færdiggøres et fotografi lige så hurtigt, som enhver med et videokamera kan se sine

Foto: Sigfred Løvstad.

Nikon F 2 (1971).

Fabrikat: Nippon Kogaku K.K., Tokio, Japan. Optik: udskiftelig, her forsynet med Nikkor O 1:2/35 mm. Format: 24x36 mm. Nikon kameramotor MD 2/MB-1.

(Ved de olympiske lege i Melbourne forsøgte man at forbyde amatørfotofering).

"Min herre, fortæl så retten: Tog De, eller tog De ikke det billede af starten til 100 meter-løbet?"

egne billeder på TV-skærmen umiddelbart efter en optagelse. Det er en udvikling, der har stået på i lang tid. Men først nu på det seneste kan det siges, at der kan opnås en nødvendig kvalitet til betjening af dagspressens billedbehov. Det varer næppe længe før flertallet af pressefotografer betjener sig af kameraer, der digitaliserer deres optagelser på en lille diskette, der så kan gå direkte til redaktionen for udvælgelse og umiddelbart efter blive sendt videre til trykkeriet, så billedet i en given situation kan være med i dagens avis utrolig kort tid efter den begivenhed, der ønskes fotografisk dokumenteret, har fundet sted.

Efterskrift:

Artiklen er skrevet i anledning af Herning Folkeblads 125 års jubilæum 2. juli 1994. Danmarks Fotomuseum arrangerede en særudstilling: "Pressefotografiet - lige i øjet. Pressefotografens værktøj". Fotografierne præsenterer et udvalg af pressefotografiapparaterne fra museets magasin, optaget af den daværende museumsleder Sigfred Løvstad.

OPLEV PRESSEKAMERAET "LIVE".

*DANMARKS
FOTOMUSEUM*

Museumsgade 28, 7400 Herning

Fotomuseet er åben tirsdag-søndag kl. 13-17. I juli åbent alle ugens dage.

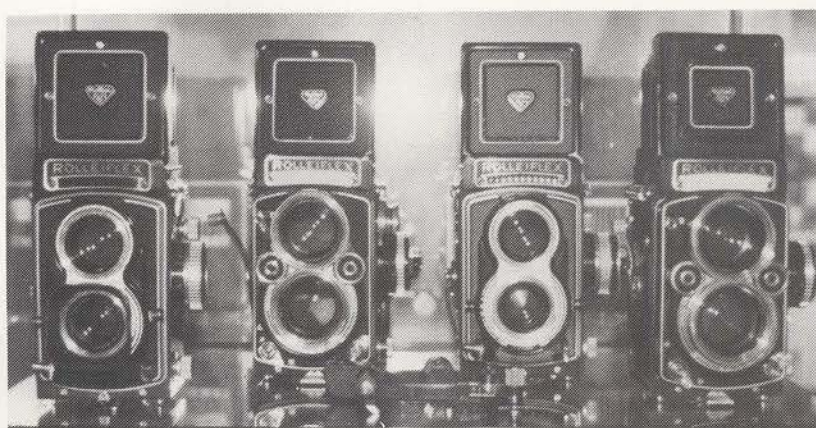
GRØNNINGS FOTO-CENTER

Perlegade 54 - 6400 Sønderborg

Tlf: 74 42 15 39 Fax: 74421522

Åben 9.30 - 17.30 lørdag 9.30 - 12.30

Kik ind til FOTO-SLARAFFENLAND i
Sønderborg

KØB SALG BYTTE
KOMMISSION

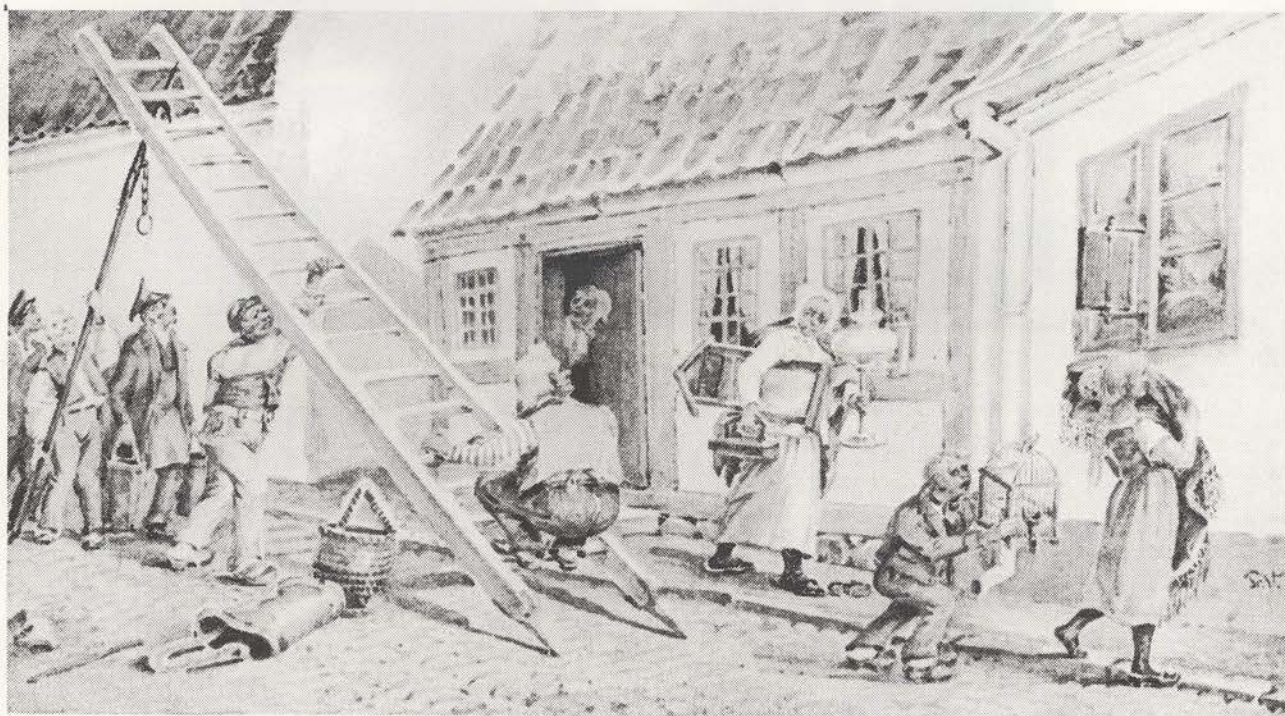

Frederik Visby

- maler, fotograf og tandlæge

I en række artikler vil medlemmer af vort selskab berette om kendte og ukendte portræt- og visitkortfotografer. Mange af disse var oprindelig uddannet eller beskæftiget ved helt andre fag f.eks. som portrætkunstnere, guldsmede, litografer eller som Frederik Visby tandlæge.

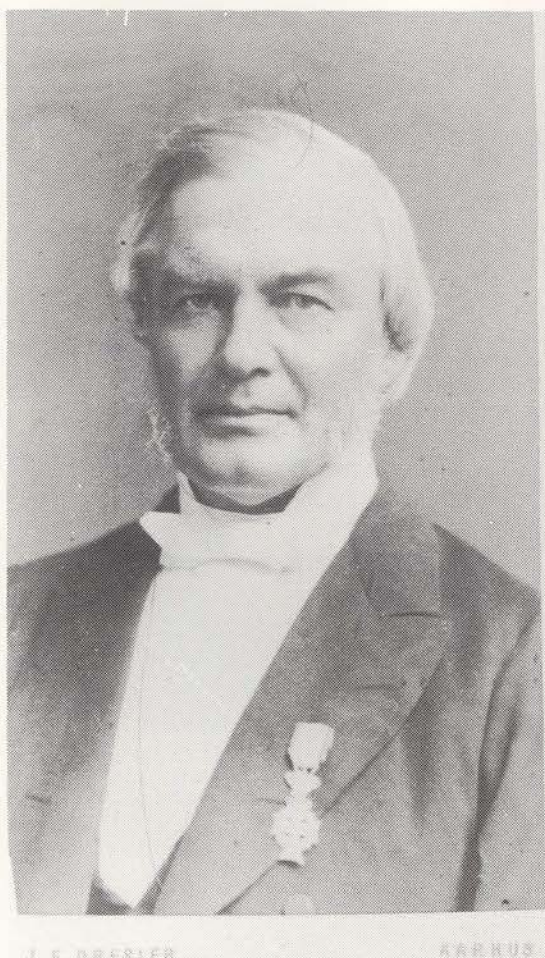
1

Dorte Pedersen, Århus

Hans Frederik Meyer Visby (1839-1926). En urolig sjæl med mange evner, har forevigtet Århus by på flere morsomme måder, ikke i fotografi desværre, men i tegninger og akvareller, lavet sent i hans liv efter hukommelsen. Visbys meget omtumlede liv har sikkert påvirket hans kunst. Han ironiserede venligt over det meget stille liv, der førtes. Århus var en meget lille by, da han i 1851 kom til at gå i katedralskolen. Faderen var

præst i Vester Velling, lidt vest for Randers, men Frederik skulle have en god skolegang, og Århus blev valgt, måske fordi han havde en slags onkel her. Onklen, Johan Michaelsen, var lærer på Fri-skolen og boede i Møllestien. Her startede Visbys' Århus-liv, og gadens beboere og huse er skildret i en akvarel, hvor der er opstået ild i et af de små huse, brandmænd rejser en stige så stor, at den kan nå til tredje sal (1).

2

Onkel Michaelsen var vokset op hos Frederik Visbys farfar og kom ofte i præstegården i Vester Velling, bl.a. når der var jagt, familien huskede især een speciel jagt, hvor onkel Michaelsen skød familiens yndlingskat. Michaelsen var ellers kendt for sin omsorg for syge mennesker under den frygtelige kolera-epidemi i 1853. For denne barmhjertighedsgerning fik Johan Michaelsen Sølvkorset. Billedet af onkel med korset har Visby ikke taget, han var jo kun en skoledreng dengang (2).

I hovedstaden

Efter skolegang i Århus kom Visby til København, hvor han både overværede forelæsninger på

3

Universitetet, Polyteknisk Lærestalt samt Teknologisk Institut. Manglende økonomisk hjælp hjemmefra tvang ham til at undervise på flere private skoler. Men lyst til kunst havde han også - så han lod sig indskrive på Det kgl. Kunstakademi. Forældrene var imod hans kunstneriske planer, han måtte efterhånden slå sig til tåls med en håndværker-uddannelse som maler. Lidt skuffet over at måtte slække på sine idealer, rejste han i 1865 til Dansk Vestindien. Herfra kendes 3 annoncer, hvor han anbefaler sig som kunstner og fotograf. Visby har nemlig også nået at uddanne sig som fotograf. Han arbejder sig videre gennem Guatemala, Mexico og Californien, får hjemve og kom i 1870 tilbage til Danmark, hvor han nedsatte sig som malermester i Århus. Uroen præger stadig hans liv, og malervirksomheden lader han en af sine svende tage vare på, hvorefter han åbner et fotografisk atelier, flytter et par gange, men tager nogle glimrende billeder, meget forskellige i stil, i hvert fald de billeder, jeg har set, der findes ikke så mange (3-6).

4

6

5

I 1877 rejser han til København igen og lader sig uddanne til tandlæge. Suser straks afsted til Dansk Vestindien igen, med kone og 4 døtre. Videre til New York, stadig som tandlæge, hvor han bliver i 2 år. Sommeren 1884 nedsætter han sig atter som tandlæge i København, men i 1888 flytter han tilbage til Århus igen som tandlæge, med adresse i Vestergade. Nu tager han rigtigt fat på Århus-billederne, tegner og maler efter hukommelsen, også fra andre perioder af sit liv, men drengeneårene i Århus er nok hans mest yndede motiv. De allerfleste af dem findes i Den gamle By i Århus, andre på Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg.

I 1878 tog Frederik Visby tandlægeeksamen i København. På det spøgefulde visitkortfotografi fra ca. midten af 1880'erne, ser vi hans kone Laura Dorothea Juliane, født Loria, undersøge husbonds gebis.

7

8

9

"Klenodierne soles" (7). Visby boede en tid i skoleårene hos 2 ældre frøkener, deres fader havde været oberstløjtnant, og døtrene værnede om hans minde længe efter hans død. Den trekantede hat, med etuiet, sablen, parykken, uniformen osv., alt blev luftet under valnøddetræet. Frederik har nok undret sig og grinset.

"Byens festdag, sprøjterne prøves" på Store Torv i Århus (8). Løveapoteket midt for, ligger der stadig, Frue Kirke kan vi kende i baggrunden, huset til højre findes nu i Den gamle By, kradsludfabrikant Marcus Bechs gård. Det var ikke nogen let opgave at slukke ild dengang, men man gjorde sit bedste.

Foto: Poul Pedersen

10

"So-bærerne" (9). I hver gård i byen stod en so, en tønde, som altid skulle være fyldt med vand. I tilfælde af brand kunne den hentes ved hjælp af to lange stænger og et par so-bærere. Denne so har nok ikke været passet alt for godt, forreste mand får vand i træskoene, ederne flyver sikkert i luften. På næste billede (som ikke vises her) går tønden helt i staver.

Fotograf M.A. Caprani, Århus, har taget dette portræt af Frederik Visby, 79 år gammel, der er stadig gnist i øjet på den flotte gamle herre (10).

Fogtdals FotoCafé
 Østergade 22. København K.
 Hverdage 11-18, lørdag 11-17.
 Musik af harpenist onsdag-fredag
 15-17. Fri entré.

Mogens von Haven

Den 25. september åbnede Fogtdals FotoCafé sin 3. pionér-kavalkade over temaet "Musikken i Billedet", m.a.o. fotografier af musikere fra Før og Nu, altså optagelser, som både har historisk og billedmæssig interesse. Alle de udstillede 81 fotografier er gengivet i et eksemplarisk katalog, som jeg mener vil blive et samlereobjekt. Det er derfor, jeg anser Palle Fogtdals udstillinger for et fornemt stykke pionér-arbejde.

Kun de færreste forstår, hvilket enormt og kostbart slid det er at redigere og producere en udstilling af så fin karat. Jeg har prøvet det i min egen butik og har fået skrottet udstillinger, som var aktuelle i 1964 - og som ti år efter bare gik i skraldespanden fordi Udenrigsministeriets Presse- og Kulturafdeling syntes, at de kostede for dyrt på lageret - og i dag er savnet på højt plan, fordi de vitterligt er blevet historie. Tja, bum-bum, som Helweg så klart formulerer sig.

*Komponisten Carl Nielsen
 som ung regimentsmusiker i
 Odense.*

Medlemmer af Dansk Fotohistorisk Selskab betaler med glæde toppriser for museale relikvier fra oldefars tid og overser helt - efter min mening - at dagens kameraer og fotografier også er historiske i samme sekund de i 1996 bliver kasseret som "gammeldags". Sammenlign med hvad der i dag bliver solgt til spotpriser på foreningens skrot-auktioner, og tænk på, hvad en kasseret Leica kostede i 1930.

I kataloget er nævnt en billedleverandørliste, som fortæller at redaktionen har gennempløjet alle de etablerede arkiver, og at man i disse efterhånden har fået ganske flot styr på sagerne. I den forbindelse må Det Nationale Fotomuseum ikke glemmes! Det skal også siges, at de gamle atelieroptagelser er nuttede; f.eks. et herligt billede fra 1879 af en lille 14-årig nyudnævnt fynsk regiment-hornblæser med det borgerlige navn Carl Nielsen. Si'r navnet nogen noget? "Maskerade"? "Jens Vejmand"?

Nå, lad lommefilosofien ligge. Gå selv ind og kik. Notér venligst, at nutidens bidrag fra diverse reportagefotografer tydeligt markerer de tekniske fremskridt og en friere sans for billedmulighederne. Jeg har valgt at illustrere med to karakteristiske og ud-søgt historiske eksemplarer. Et fra samfundets top på Amalienborg - og et mere ydmygt fra en baggård i Skive. Udstillingen slutter 21. december. Næste tema: "Bryllup - Før & Nu". Jeg kan se det for mig: ikke et øje er tørt. Glædelig Jul.

Dronning Louise spiller i 1899 8-hændigt med sine tre henrivende døtre Alexandra, Thyra og Dagmar. De var så lækre at deres far, Chr. IX, hurtigt fik dem afsat som dronninger i imperierne England, Tyskland og Rusland. Derfor kunne han retteligen kalde sig Europas svi'rfar. Optagelsen er formidabelt komponeret og teknisk fuldendt. Ifølge kataloget er fotografen ukendt, men redaktøren mener at fotografen er kgl. hoffotograf Mary Steen (1856-1939).

Anno 1912 spillede denne spektakulære zigøjnerkvarter med papegøje, klarinet, tamburin, sækkepibe, stortromme, bækkener og triangel for fuld udblæsning i skomager Brøndums gård i Skive. Man kan se - og næsten fornemme en intens musikoplevelse. På en forunderlig måde minder billedets atmosfære mig om jazz'ens vugge i New Orleans. Lad fotografens navn leve til alle tider: Charles Nielsen (1881-) Skive.

Fotomessen i Gøteborg 1995

En kommerciel og kulturel begivenhed - alt fra den nyeste teknik til oplevelsen af verdenskendte fotografer.

Johanne Marie Jensen

Allerede på gaden udenfor messebygningen begynder det at myldre med mennesker. Også indenfor i den store hal bliver indtrykket overvældende. Boder, skillevægge, enkeltfotografier og hele udstillinger, apparater og reklamer for alt fra firmaer til fotoskoler fanger blikket. I et mønster af stræder i den opbyggede "fotoby" bevæger folk sig søgende rundt eller passerer med hastige skridt for at nå fra det ene arrangement til det andet. Ad lange gange og på andre etager kan man finde frem til de mange foredrag og seminarer om billeder og teknik. Kendte navne og spændende emner lokker en til at fare omkring for at nå det hele.

Men det er en god idé at have nærlæst programmet hjemmefra i et forsøg på at vælge og fravælge måltrettet. Der skal også være tid til at snuse rundt blandt de faste boder og udstillinger. Messen henvender sig til amatører, billedinteresserede og professionelle fotografer. For de sidstnævnte er der f.eks. et stort område med boder, hvor firmaer fremviser de nyeste tekniske landvindinger. Besøgstallet er omkring 40.000, og heraf er tilsyneladende kun få danskere.

Jeg besøgte Gøteborgs tredje fotomesse 9. - 12. november 1995 og modtog en masse indtryk, der gav tanker om fotografiet i dag. Men på en messe er også mulighed for at møde andre. Blandt andet havde Svensk Fotohistorisk Forening en bod på messen, og den stod også for enkelte arrangementer. Her igennem og via kontakter i forvejen havde jeg den glæde at mødes med fastboende og tilrejsende fra Sverige og Norden, der arbejdede fotohistorisk. Og vi blev en af de mange grupper med fælles interesser, der tog på restaurant den ene aften.

Det var godt at finde sammen, og både morsomt og givende at gå til de mere fotohistoriske arrangementer - f.eks. den svenske fotograf Kerstin Bernhards beskrivelse af sine egne mode- og madbilleder fra 1930'erne til i dag. Men på messen som helhed udgjorde fotohistorie kun et meget lille hjørne. Dog var det muligt at finde en lille udstilling med sort hvide originale portrætter fra den tyske fotograf August Sander. Mellem de mange andre blikfang var de som en lavmælt og indtrængende stemme fra første del af dette århundrede. Og som det til tider hænder foran originalaftryk, kom der nye stemninger og elementer fra kompositionen til syne. I billedet af de tre unge mænd fra en landsby på vej til fest, kunne man se, hvor præcist, næsten matematisk, Sander havde placeret hatteskygger, stokke og andre linier som et forløb igennem billedet. Blikket løber bevægeligt henover fotografiet, selv om personerne er stoppet op og ved første øjekast giver et indtryk af ro. Få besøgende så dog ud til at få øje på August Sanders billeder. De krævede ro og fordybelse, hvilket

var næsten uopnåeligt i den flimrende strøm af tilbud. Portrætterne hang tilmed et sted, hvor folk hastede forbi for at komme hen til amerikaneren Patricia Swartz nye store farvestrålende fotos af kæmpede kvinder, der drømmende lod sig betragte, iført ganske få eller ingen gevandter. En provokation og et forsøg på at anskue de store kroppe sensuelt. Det hvide kød omgivet af stærke farver, de ukontrollerede og svulmende former gav et skub til vore traditionelle skønhedsideal. Patricia Schwartz billeder var et klart indslag på fotomessen, tydelige og tankevækkende for den tid, vi befinder os i. Men jeg tvivler på, at de kan blive klassikere, som August Sanders portrætter af mennesker i det tyvende århundrede. Schwartz og Sander kan egentlig ikke sammenlignes, men er eksempler på messens mærkelige sammenstød i synsmåder, og på hvordan kvalitet kan drukne. Skidt og kanel i det store bord med lune og kolde retter, hvor næsten alt er med.

Den store udstilling med mexicaneren Pedro Meyers fotografier var velbesøgt og fungerede godt på messen. Mange af billederne har forbindelse til hans bog og CD-rom "Sandheder og fiktioner - en rejse fra dokumenter til digitalt fotografi". Afgrænset af skillevægge viste han en lys og indtrængende sort hvid serie fra hans mors sygdom og død. Mens mange andre af hans andre farvebilleder var digitalt behandlede ved hjælp af computer, og angav en anden fotografisk sandhed. Her blev genkendelige spor af virkeligheden blandet med vandrende væsener som engle og djævle.

I en af foredragssalene viste den amerikanske fotograf Eugene Richards sig at være en venlig og stilfærdig spinkel mand. Måske er hans væremåde en forudsætning for, at han kan slippe levende fra at arbejde under meget barske vilkår blandt nødstedte i USA. Han har skabt fotoserier over emner som skadestuers akutmodtagelse, hjemløshed, narkomani, kriminalitet, sygdom og død. Voldsomme og dramatiske hændelser slår imod os fra de kontrastfyldte billeder. Eugene Richards opsøger og fremviser både smerte, forræelse og glimt af menneskelighed hos de hårdest ramte. Men en humanistisk grundtone klinger igennem hans billeder. Et råb om hjælp til de udstødte, et råb, der genkendes under andre former hos tidligere dokumentarfotografer som Jacob Riis, Lewis Hine.

En anden foredragsholder var den svenske fotograf Anders Petersen - ligeledes en dokumentarfotograf, der opsøger samfundets randgrupper. Blandt hans billeder fra Sverige kan nævnes serier fra et fængsel, et alderdomshjem og den seneste fra en psykiatrisk klinik. Men Anders Petersens ærinde er ikke dramatikken og forræelsen. Det grænseløse og

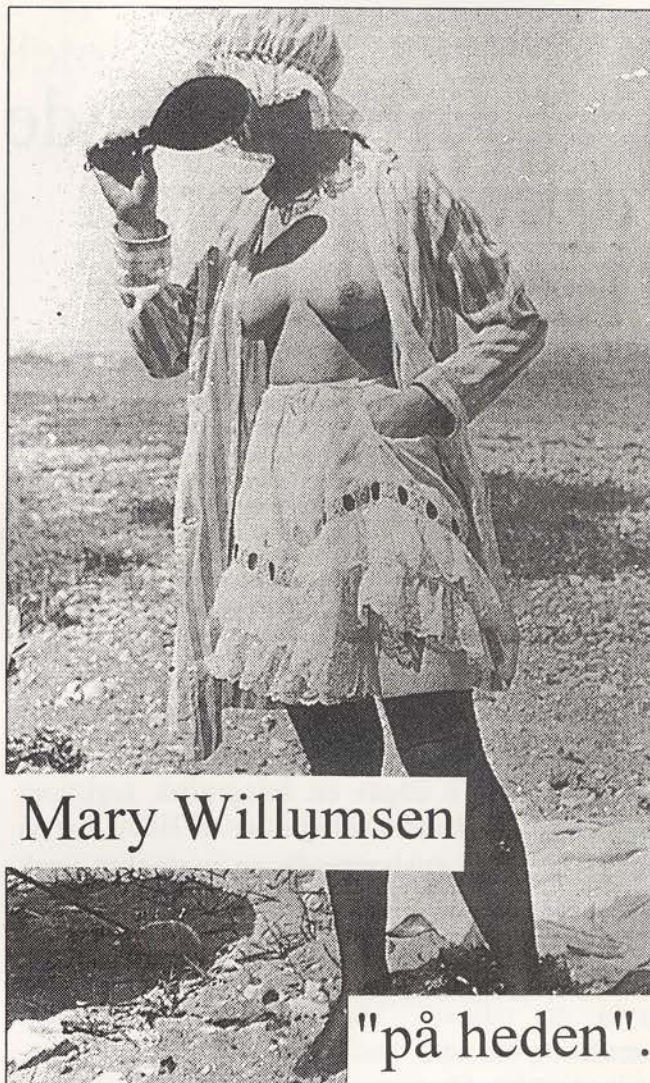

næsten ubærlige bliver i stedet omformet til en indre smerte. Hans fotografier er intense, kærlige; til tider poetiske. Vi ser de udstødte på en gang som venner og fremmede, der udtrykker sindsstemninger, vi måske kan genkende. Hans billeder er ét udtryk for den høje kvalitet i svensk fotografi, der har sin baggrund i stor professionalisme og en bredere interesse for fotografi på den anden side af sundet. Svenskerne har udviklet fotoskoler, fotografiske miljøer, tidsskrifter, arkiver med formidling og udstillingssteder lang tid før interessen for fotografi blomstrede herhjemme. Og denne kvalitet opbygget over år kommer til syne på fotomessen midt i al hurlumhejet. Det er en god oplevelse at hente inspiration fra mange genrer i svensk fotografi.

Mellem udvalgte fotografer fra hele verden dukker de svenske fotografier op i udstillinger, foredrag og bodernes ophängninger og tilbud. Blandt andet er det muligt at finde meget fine bøger med både nye og gamle fotografier fra forlag og museer - også af fotohistorisk interesse. Så dejligt at rejse hjemad med oplevelser og gode bøger i bagagen fra Sverige og udlandet.

Messen var desværre dyr - adgang til alt i 4 dage kostede sidste gang 1.600,- sv.kr., endagsbillet til udstillingerne alene 54,- sv.kr.

Den næste fotomesse i Göteborg finder sted 16.-19. oktober 1997. Du kan modtage oplysninger i forsommeren 1997, hvis du telefaxer dit ærinde med navn og adresse til fax nr. (0046) 3181 2695. Du kan også skrive til Fotomässan, Kongresshuset, Mässans gata 14, 412 51 Göteborg. Tlf: (0046) 3170 88445.

Mary Willumsen

"på heden".

Center for kort og billeder Det Nationale Fotomuseum

Det kongelige Biblioteks Kort- og Billedafdeling skiftede den 20. september officielt navn til: "Center for kort og billeder" med "Det Nationale Fotomuseum" som midtpunkt. "Barnedåben" fandt sted i Det kgl. Biblioteks udstillingslokaler i forhallen, hvor ca. 200 mennesker var samlet. Billedsamlingens leder Ingrid Fischer Jonge holdt "dåbstalen", hvori fortid og fremtid blev skitseret, samtidig takkede hun for de mange fotografiske gaver, som var givet i dagens anledning. "Det Nationale Fotomuseum" får et udstillingsareal på 337 kvadratmeter med en lofthøjde på 4,5 meter. Det forventes indviet i slutningen af 1998!

Forhåbentlig bliver der i julemåneden "trængsel og alarm" på Danmarks Fotomuseum. Endelig er Mary Willumsens skønne kvindefotografier, som første gang blev præsenteret i Objektiv, nået frem til den jyske hede. Under titlen: "Mary Willumsen - fotografier af kvinder 1914-1922" vises ca. 20 billeder fremstillet af fotograf og fotohistoriker Andrew Daneman. Andrews egen præsentation udtrykker billedernes indhold: "Et af elementerne, man ser tydeligst i Marys optagelser, er netop respekten for modellens personlighed og individualitet. Hun præsenterer først og fremmest sine modeller som kvinder. Hun gemmer ikke deres seksualitet, men dvæler heller ikke ved den, som det er tilfældet for talrige tyske og franske erotiske postkortfotografer. I Marys fotografier præsenterer kvinderne sig selv, eller hun lader dem lege en slags gemmeleg med fotografen. Kvindernes virkelige identitet er skjult, og i stedet giver dem en ny identitet, som evige symboler for kvindelighed". Udstillingen kan ses i perioden 1. november til 26. januar 1997.

Boganmeldelser:

Det rette udseende

- fotografernes H.C. Andersen

Henrik G. Poulsen: Det rette udseende - fotografernes H.C. Andersen. Format: 30 x 24 cm. 175 sider, stift bind. Forlag: Hans Reitzel, 1996. ISBN 87-412-2930-4.

Flemming Berendt

Forfatteren Henrik G. Poulsen har vedgået arv og gæld med en stor og flot bog om de mange fotografiske optagelser af eventyrdigteren H.C. Andersen. Siden førstebibliotekar ved Det kgl. Biblioteks Kort- og Billedafdeling mag.art. Bjørn Ochsner i 1957 udgav en fotografisk registrant over de hidtil kendte fotografier af HCA, har vi savnet et mere analyserende og personligt værk om emnet. Særlig tiltrængt var en bedre reproduktion af fotografierne. En sådan bog er det lykkedes forfatteren at få sammenstillet, skrevet, trykt og udgivet. Mange hjælpende hænder, kendte og ukendte, Det kgl. Bibliotek, Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, Thorvaldsens Museum, Frijsenborg Slot, H.C. Andersens Hus, Danmarks Fotomuseum, Teknisk Museum, Bymuseet, samt Danmarks Radios billedarkiv har bidraget med materiale, samt råd og dåd. Det er dog lykkedes forfatteren at fastholde sin egen vurdering af fotografierne på baggrund af HCA's dagbøger, korrespondance og modtagne breve. Mange og tvetydige var ytringerne om fotografiernes mere eller mindre heldige udfald. H.C. Andersen selv higede ofte efter bekræftelse fra sine nærmeste omgivelser.

Forfatteren indleder med fyldestgørende oplysninger omkring Louis Daguerrés utrolige opfindelse i 1839. Danmarks første amatør-daguerreotypist konsul Tuxen Falbe, H.C. Ørsted og kong Chr. VIII, beskrevet i Objektivs temanummer "Lysets spor", alle er de med, suppleret af HCA's begejstrede ytringer omkring en opfindelse, som fik en skelsættende betydning for ham selv. Læseren får en kvalificeret og præcis redegørelse, ikke blot for handlingsforløbet, men også for den fotografiske tekniks famlende barndom.

Torsdag den 1. juni 1843 var måske første gang H.C. Andersen blev "aftaget" i den nordtyske by Hamburg. Det hedder i dagbogen: "*Siddet for Bendixen til Dagereotyp*". Det er også her Henrik Poulsen begynder sin odysse gennem de 110 publicerede billeder af 174 hidtil kendte fotografier. Beskrivelserne af de enkelte billeder er grundig analyserende, præcist formuleret og gennemtænkt. Det er ikke altid, man er enig, men vurderingsgrundlaget er i orden. Det store antal billeder er smukt reproduceret, såvel i farve som sort/hvid. Enkelte billeder mangler lidt tegning i højlyset, her havde en udskiftning med andre kendte samtidige kopier været en fordel. De fleste fotografier er gengivet 1:1 hvilket er en fordel ved vurdering af deres PR værdi. For ikke at fratage læseren glæden ved at se og læse denne smukke og spændende bog vil jeg kun fremdrage et par eksempler, bl.a. også for at kunne gengive to af de mest betydningsfulde kontrafejer af model HCA.

Den 10. juli 1860 blev HCA fotograferet af en af tidens største portrætfotografer hofråd Franz Hanfstaengl i München. Fotografen arbejdede på en bog om tidens berømtheder "*Zeitgenossen*", hvori han også ønskede den nu berømte HCA's portræt. Den selvoptagne og forfængelige Andersen noterer 3. august: "*Aldrig har jeg seet et saa smukt og dog lignende Portræt af mig! Jeg blev aldeles overrasket, forbauset ved at Sollyset kunde forme en saadan Skjønheds-Skikkelse af mit Ansigt. Jeg er smigret i utrolig Grad og dog er det Photographie kun*". I denne sammenhæng kommer Henrik Poulsen med en, måske lidt overraskende bemærkning: "*H.C. Andersen besad den mærkeligt uhåndgribelige og i sig selv forbavsende egenskab, som på den tid slet ikke var*

"opfundet" endnu, men enhver kender i dag, han var fotogen, og kunne i de rette hænder komme til at tage sig overordenligt godt ud på et fotografi".

Det næste fotografi, jeg vil fremhæve, er en optagelse foretaget af hans husværtinde Thora Hallager, Danmarks første betydelige kvindelige portrætfotograf. Billedet er fotograferet den 10. eller 16. oktober 1867. Det er en kendt sag, at HCA altid var mest afslappet i kvindeligt selskab, besøget i Hallagers atelier er ingen undtagelse. Henrik Poulsen skriver da også meget rammende: "Og hvis man i dag i rækken af portrætfotografier af H.C. Andersen skulle pege et ud som det, der så at sige havde det hele - det digteriske og det venlige, det beåndede og det ironiske, det muntre og lidt af det vemodige - måtte det blive Thora Hallagers fine, lille portræt".

Bogen er fyldt med sådanne fint formulerede og gennemtænkte kommentarer betinget af stor indlevelsesevne, som realistisk set bygger på et kolossalt research arbejde. De 174 sider er samtidig en fothistorisk beskrivelse af periodens mange fremragende fotografer, F. Petersen, Georg E. Hansen, Rudolf Striegler, Budtz Müller, Harald Paetz og Thora Hallager - ikke at forglemme nogle af de måske allerbedste optagelser foretaget af amatørerne H. Tilemann og Israel Berendt Melchior, hvis stereoskopiske optagelser er et helt kapitel for sig. De økonomiske muligheder for at fremstille en sådan bog kan kun realiseres ved gavmild støtte fra fonde.

"Det rette udseende" er den rette bog for enhver, som beskæftiger sig med dansk fothistorie. Den er desuden et vægtigt supplement til forståelse af H.C. Andersens sammensatte og eventyrlige livsbane. Julegaven er i hus!

Den lille billedudstilling om I.B.M. & H.C.A. på museet i Odense, blev en ubetinget succes. Laterna magican stereobetrager og I.B.M.'s billeder klæ'er hinanden. Foto: E. Gormsbøll.

Erik Fersling: Registrant over Danske Stereoskopbilleder. Fortegnelse over 10.387 stereoskopbilleder, samt oplysninger om 151 stereofotografer. Format: 30 x 21 cm, 323 sider, stift ringbind, 1996. Ingen ISBN nr. Pris kr. 200,- plus porto. Ruth Fersling, Jølbyvej 38. Tlf: 3670 2457.

Data-biblioteket: a. Indledning (WordPerfect). b. Fotografbiografier (WordPerfect). c. Billedregister (IBM Arkiv Ass). d. Samlerfiler for hver enkelt samler (IBM Arkiv Ass).

Andreas Trier Mørch

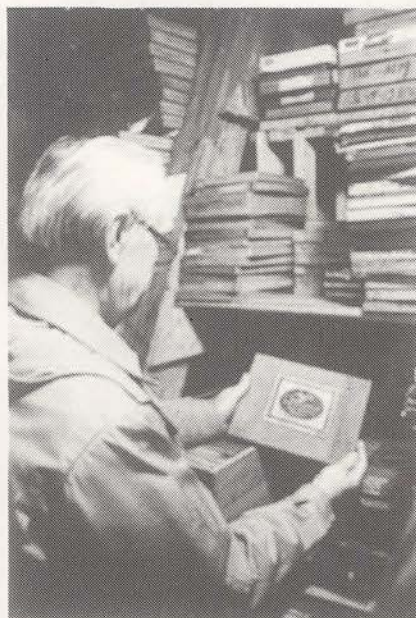
Erik Ferslings omfattende arbejde med registrering af danske stereoskopbilleder har fundet sin foreløbige afslutning. Erik - som døde i august - nåede lige at se - og godkende - anden udgave af sin omfattende registrant. Den foreliggende udgave blev støttet af Statens humanistiske Forskningsråd.

Det er et stykke imponerende pionerarbejde. 151 fotografer - eller udbydere af stereoskopbilleder, lånt af 51 samlere eller museer, er det blevet til. De har alle været virksomme i eller omkring Danmark, herunder Færøerne, Island og Grønland, samt de Dansk-Vestindiske øer, der som bekendt først blev afstået i 1917. Registranten omfatter også, hvad danske fotografer har optaget i udlandet. Peter Elfelt tilbød f.eks. i sit "Stereoskop-Galleri" (1892-1910) billeder fra hele Europa, store dele af Asien og Nordamerika.

Men først og fremmest handler billederne om Danmark i en periode, der spænder over 100 år, fra 1850 - 1950. Det er en guldgrube af viden, som nu er gjort tilgængelig. Konge og bonde, land og by, industri og håndværk, hestevogn og lokomotiv, hverdag og fest - det hele er der. Samfundet afspejles i sine mange facetter. 10.387 stereoskopbilleder er hermed blevet registreret, hvor hvert enkelt billede er beskrevet med søgeord, affotograferet og nummereret. Det vil sige, at der af hvert motiv kan fremstilles en ny kopi efter aftale, uanset hvor originalen end måtte befinde sig. Mange billeder tilhører samlere, der ikke nødvendigvis ejer dem længere.

Videreføres

Registranten bliver nu videreført af Peter Randsløv, medlem af Dansk Fotohistorisk Selskab og mangeårig ven med Erik Fersling. Randsløv har stor viden

Erik Fersling i aktion!

og er kender af klassisk stereoskopisk fotografiering - både hvad angår teknik og indhold. Den registreres foreløbig kun som database, i hvilken sammenhæng den har sin største betydning. Billederne kan her søges ved hjælp af en lang række søgekriterier, det være sig begreber, lokaliteter, årstal, fotografer etc. Peter Randsløv har fremsendt et brev til alle, som har bidraget til den foreliggende registrant, om fortsat at lade nye/gamle billeder indgå i basen. Denne opfordring gælder også for hvem, der måtte læse dette indlæg.

Det er et rimeligt kvalificeret gæt, at der må være fremstillet over 20.000 signerede stereoskopbilleder i Danmark - så der er et stykke vej endnu. Ejer du stereoskopbilleder af navngivne danske fotografer, udenlandske med danske motiver, samt anonyme billeder, som skønnes bevaringsværdige, så lad dem registrere hos Peter Randsløv.

Postscriptum

Erik Fersling er ikke mere iblandt os - hvilket er et stort tab for os alle. Han var et skattet medlem af Dansk Fotohistorisk Selskab, kendt for sin lune og altid beredvillige hjælpsomhed. Så lad det her slutte med en opfordring til at fortsætte hans imponerende pionerarbejde.

Registrering af stereoskopbilleder sker ved henvendelse til Peter Randsløv, Klosterbakken 40, 3500 Værløse. Tlf: 4248 1427.

BLANDT DANSKE JØDER

et fotografisk portræt

Linda Horowitz: Blandt danske jøder. Format: 21 x 21 cm, 64 sider, hardcover. Forlag: Fotografisk Center Kr. 155,-. ISBN 87-90362-07-1. 1996.

Den israelsk-amerikanske fotograf Linda Horowitz satte sig til opgave at skildre en lille minoritet, blandt mange andre: det jødiske samfund i Danmark. Sammen med Dr. phil. Hanne Trautner-Kromann fra Lund Universitet har de to damer skabt en lille perle af blivende værdi. Trautner-Kromann indleder med at skildre de danske jøders historie fra begyndelsen af 1600'tallet frem til vor tid. Kort og præcist bliver flere hundrede års tilstedeværelse af et jødisk samfund midt i vort eget kristne beskrevet, analyseret og gjort forståeligt i et enkelt og ukunstlet sprog. Der var meget, man ikke forstod, som nu står helt klart.

Fotografierne er et naturligt supplement til teksten. De skildrer livet blandt en menighed, som på mange måder er en integreret del af vort samfund, men samtidig har bevaret sin egenart og særpræg. Med en enestående indføling og udtryksmæssig billeddannelse er det lykkedes fotografen at viderebringe de afbildede personers liv og levned. Fotografierne af de små børn på legepladsen i Carolineskolen, Victor Borge, Elias Levin, Bent Melchior og Benny Ruben m.fl., alle er de portrætteret med en

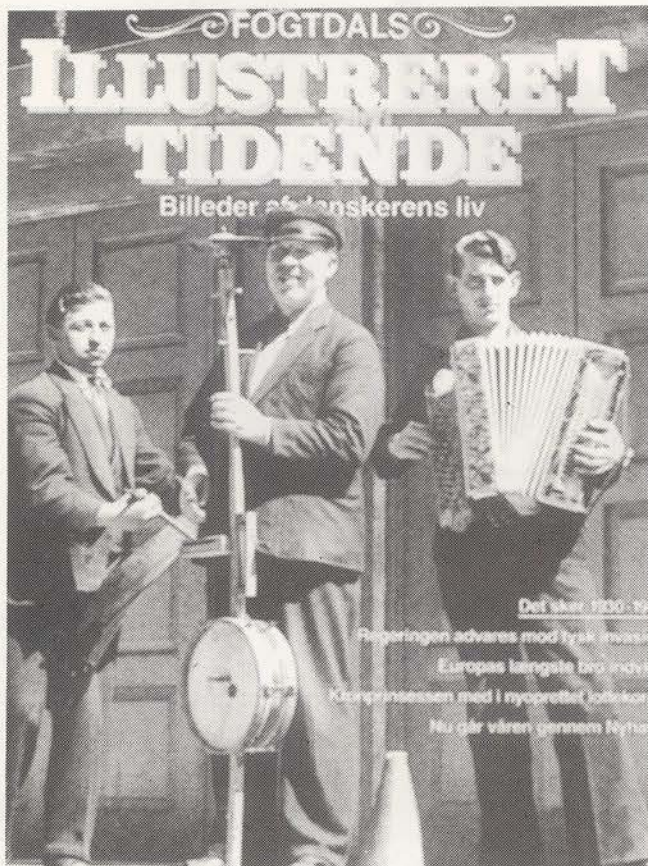
blanding af humor og alvor. Linda Horowitz har arbejdet med projektet i tre år og trykket på udløseren mere end 4.000 gange - resultat: 40 billeder som perler på en snor. Fotografierne har desuden været udstillet på Nationalmuseet fra 3.-29. september.

Det danske landskab: 25 danske fotografer. Format: 21 x 21 cm, 71 sider heftet. Forlag: Fotografisk Center. Kr. 100,-. ISBN 87-90362-06-3. 1996.

26 danske landskabsfotografer har sat stævnemøde i denne lille fornemme publikation, hvor den fotografiske gengivelse er sat i højsædet. Forlagsredaktør Lars Schwander indleder bogen med en udførlig og læseværdig gennemgang af danske landskabsfotografer, hvor Sigvart Werner var en af de helt store. Fotografernes syn på det danske landskab har ændret sig meget siden, hvilket fint kommer til udtryk i valget af de præsenterede værker. De enkelte fotografers udtryksmåde er meget forskellig, men alle deres fotografier udstråler en ægte glæde ved naturens mange udtryk. Kirsten Klein, Tove Kurtzweil, Henrik Saxgren og Pia Arke, blot for at nævne nogle enkelte, alle deltagende fotografer viser deres styrke og kærlighed til landskabet. En fin bog, med fine fotografier, fint gengivet på fint papir til en fin pris. Flot julegave!

FOGTDALS ILLUSTRERET TIDENDE

De mange interessante, spændende og flotte billeder er stadig ikke længere væk end din telefon: 3315 8686 fra 10-14 mandag-torsdag, fredag 10-12.

Billeder af danskernes liv er nået frem til perioden 1930- 1940. Den anden Verdenskrig og Danmarks besættelse står for døren, men livet går videre som altid. Fra 1930'erne citeres i flæng: Seksualprofeten Wilhelm Reich blev udvist af landet. Den 30. oktober 1932 blændes der op for dansk fjernsyn. Politikeren K.K. Steincke præsenterer sin socialreform, medens 6 millioner mursten blev stablet oven på hinanden og Grundtvigskirken skabt. Men tiden var også til luftfotografen Viggo Sylvest Jensens gennemfotografering af Danmark fra luften. PH, Poul Henningsen fremstiller sin udanske Danmarksfilm, historien er et lærestykke i tidens uforsonlighed. 1938 går Danmarks første stewardesse i luften - "perfekt i sprog og god til syge- og barnepleje" - ak, ja. Illustreret Tidendes redaktion holder stadig dampen oppe - man hygger og mindes, med bladet i hånden. De mange fotografier repræsenterer en dokumentation af blivende værdi. Desværre har man på forsiden af oktober-nummeret ladet sig "overrumple" af computer-billedmanipulation. På billederne, man ser hvordan. Ganske vist gøres der opmærksom på bearbejdningen af fotograf Fredslunds fotografi, alligevel er det et indgreb i både billeddokumentation og fotografens motivvalg.

"STAUNING ELLER KAOS"

SAMLER- DILLEN

Min stereo Leica

En del medlemmer er ikke bange for at eksperimentere som konstruktører i fotografisk mekanik. Her skal vi høre om et vellykket forsøg indenfor den krævende og svære disciplin, at skabe, eller modificere allerede eksisterende mekanik.

Kristian Kousgaard

For et par siden erhvervede jeg en standard Leica, hvis udseende afveg lidt fra det normale. Huset var beklædt med skind, forkromningen lidt grov og nummeret - 106 700 - var indpræget på en anden måde end normalt. Da nummeret, ifølge de officielle lister, i stedet skulle være en Leica II, skilte jeg kameraet ad og konstaterede, at indmaden var en ægte Leica Standard, men med indgraveret nummer 196 700, så gravøren har åbenbart læst nummeret forkert.

Da apparatet, med sit udseende imod sig, ikke var et udpræget samlerkamera, nærrede jeg ingen betænkelighed ved at ombygge det udelukkende til stereoskopisk fotografering - uden i øvrigt at beskadige de ædlere dele. For at lette justeringen af objektiverne, skar jeg et stykke ud af kappens bagside omtrent som på M-modellerne - dog uden hængsel - idet det udskårne stykke med trykplade stikkes op under overpladen og fastholdes af bundpladen. For at sikre lystæthed er pladen forsynet med tynde overlapninger på siderne. Ved hjælp af en matskive har jeg derefter fuldstændig kontrol med de pågældende objektivers afstandsindstilling, paralleliteten og skillevæggens anbringelse. Herefter fjernede jeg så objektivringen og erstattede den med en aluminiumsplade 1 x 45 x 85 mm. Ud for hullet i pladen limede jeg med Araldit en 49 mm filterring. To objektiver fra Olympus halvformat 2,8/30 monteredes med 19 mm centerafstand og med skillevæg på en rund skive, der passede ind i og kunne drejes i filterringen. Når objektiverne var placeret korrekt i forhold til filtervinduet, spændtes skiven med den til filteret hørende gevindring. Der er nu mulighed for at anbringe modlysblænder, forsats-

lenser eller filtre, forudsat at de har den rigtige diameter.

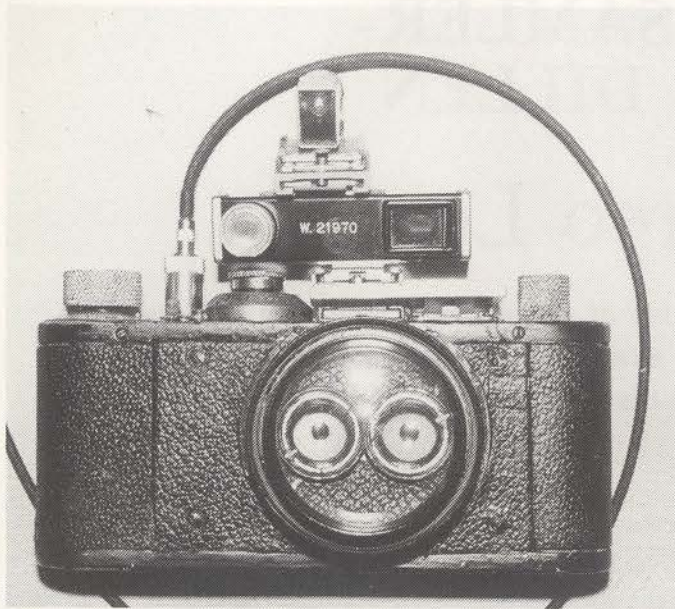
Da man altid ved stereoskopisk fotografering blænder objektivet langt ned, har jeg forsynet den med fast bl. 8. Objektiverne afstandsindstilles hver for sig og har markeringer for 1 m, 6 m samt uendelig. Objektivpladen blev spændt fast på huset gennem de fire huller, der holder indmaden på plads. Der må dog benyttes lidt længere skruer. For at have mulighed for at optage stereoskopbilleder af faste objekter med større basisafstand, har jeg lavet en slags blænde med eet hjul. Blænden kan drejes og lukke for det ene objektiv. Når første optagelse er foretaget, drejes blænden og lukker for det andet objektiv. Derefter eksponeres påny. Ved en sådan optagelse anvendes stereoskyder og stativ.

Til stereoindfatningen har jeg lavet et adapter 49/42 mm. Derved har jeg mulighed for ved hjælp af Zeiss Contameter (med afstandsmål) at gå ned på afstandene 50, 30, og 20 cm, og således få gode nærbilleder af små objekter. Jeg blev så glad for udskæringen på kamerahusets bagside, at jeg har foretaget den samme operation på en gammel 3'er, selv om jeg ved, at mange folk vil være dybt forargede og betragte en sådan indgriben som helligbrøde! Men praktisk er det, ikke mindst da film ikke mere er forsynet med den lange udskæring, som Leica i sin tid var ophavsmand til.

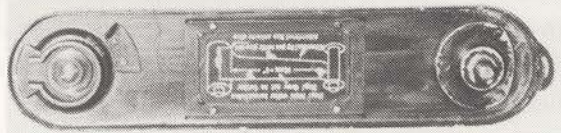
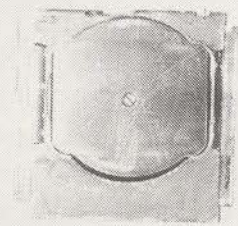
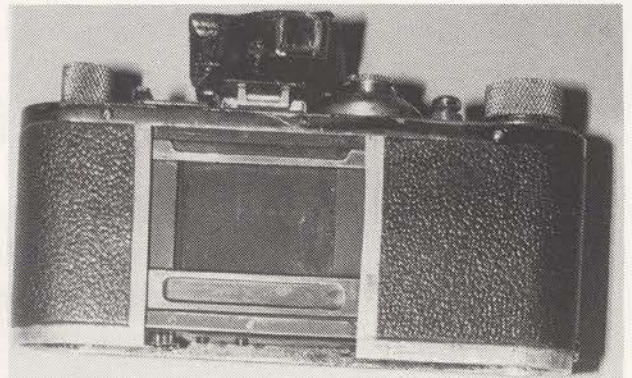
Projektor

En meget spændende måde at betragte stereodiampositiver på er at projicere dem på en metalliseret

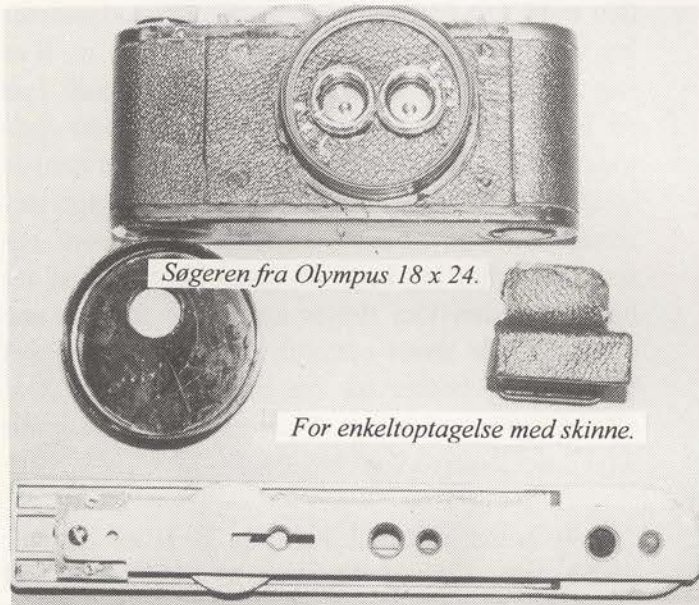

Apparatet med Zeiss Contameter.

Kameraet set bagfra.

Søgeren fra Olympus 18 x 24.

For enkeltoptagelse med skinne.

Stereoskinne op til 8 cm.

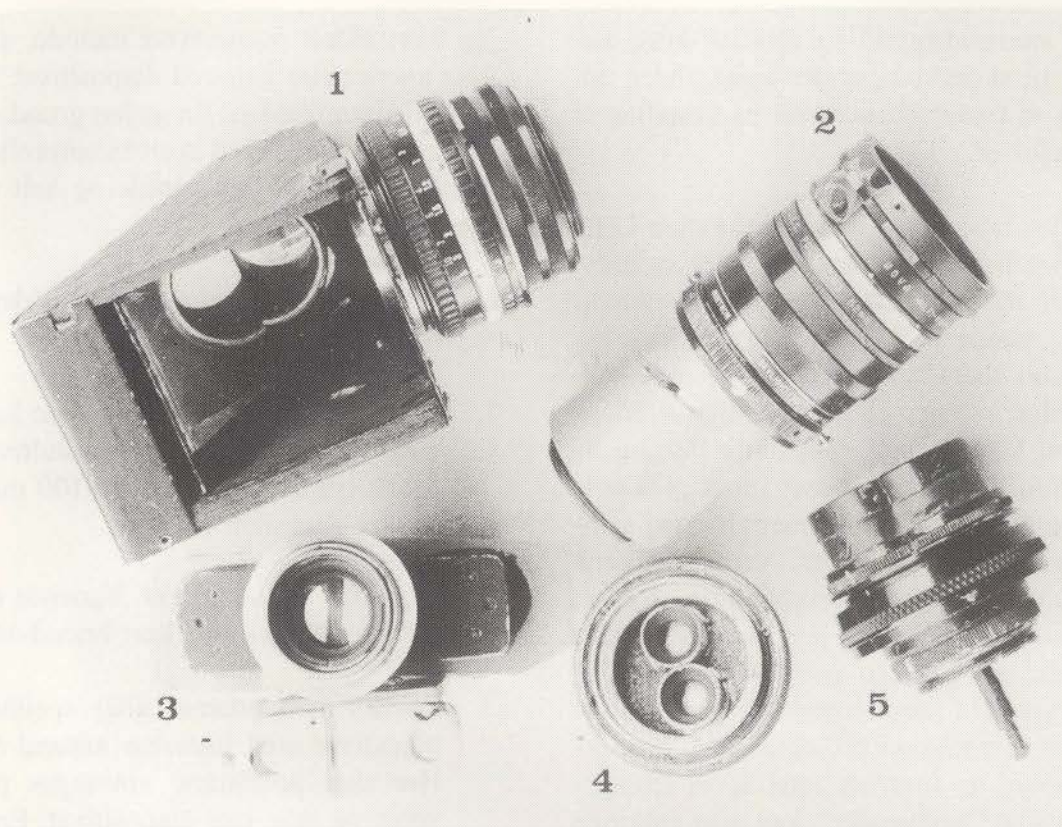
HOYA multi-vision 49 mm med delt polfilter.

85 mm proj. objektiv.

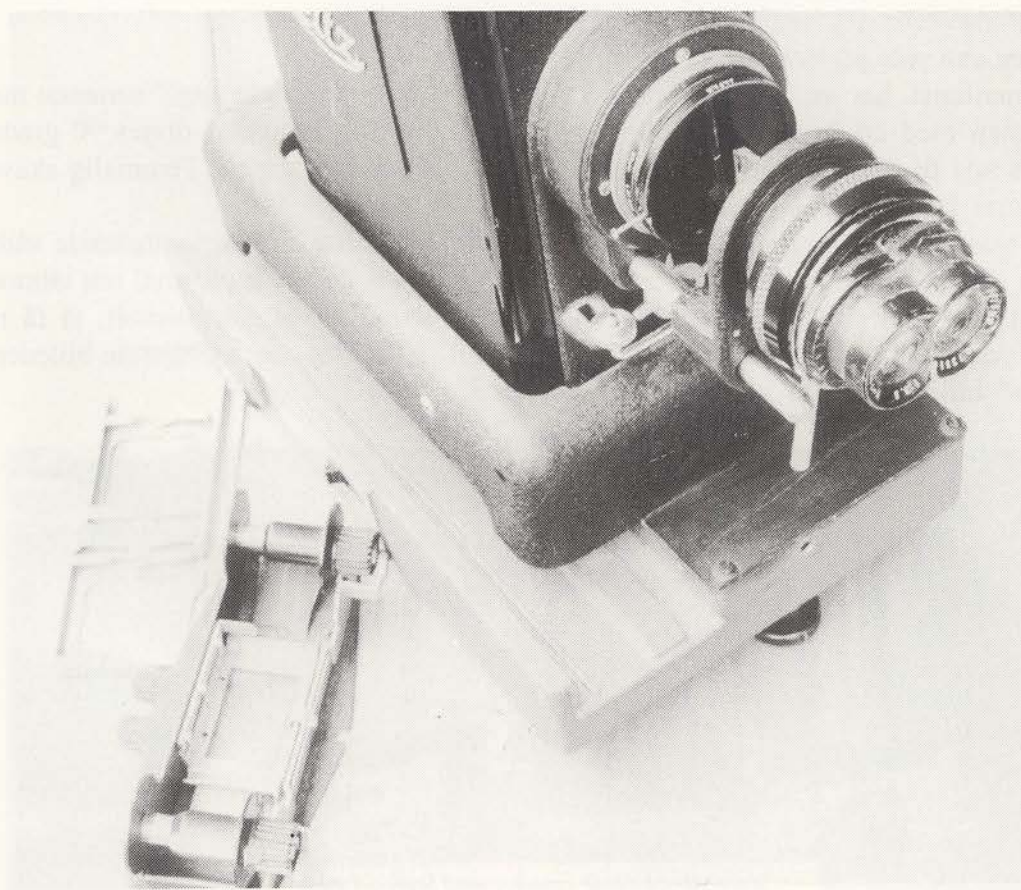

Kondensatorlinse fra VIII's pålimet 55 mm filterring - delt polfilter 55 mm.

1. "Knækket spejl" med objektiv.
2. Sterikon princip med Hektor 90 mm.
3. Stereoly forsats.
4. Optageobjektiv.
5. Dobbelt proj. objektiv i snekke m. skillevæg.

Leitz projektor VIII S som stereoprojektor.

skærm. Da stereoudstyr til fotografisk brug næsten ikke er til at opdrive, er der ingen anden udvej end selv at fremstille udstyret på grundlag af en egnet projektor.

Som projektor bruger jeg den gode, gamle Leitz VIIIs, som jeg har bygget sammen med underdelen af en Braun projektor med transformator, ventilator og lampe 24V/150W. Desuden har jeg for at få endnu bedre lys erstattet de to indvendige, almindelige belyningslinser med en asfærisk linse. På den forreste belyningslinse har jeg limet en 55 mm filterring. Glasset fra et godt polfilter har jeg gennemskåret diametralt, med samme orientering som polbriller, vendt den ene halvdel om, og sat den i polringen igen. Ved at dreje filtret 180 grader kan jeg på en let måde skifte fra dias, optaget med dobbeltobjektiv (0-0) til dias optaget med normalobjektiv og stereoforsats (-0-). Da den nævnte projektor, som det sikkert er bekendt, er forsynet med såvel leicagevind 39 mm som "stødtænder", kan man anbringe forskellige aggregater på en let måde.

Det projektiionsudstyr, jeg har haft det bedste resultat med, er fremstillet af to Seimar forstørrelsesobjektiver 3,5/75, som jeg har pillet blændelamellerne ud af. Derefter har jeg savet og slebet så meget af den ene side på hvert objektiv, at de parallelt sammenlimet har en center-afstand på 19 mm. Sammen med en 2 mm tyk skillevæg, der når næsten ned til diapositivet, har jeg monteret objektiverne i en filterring, i dette tilfælde 52 mm - der passer ind i gevindet på den anvendte snekke fra en kort tele. Ved at dreje lidt på filterringen kan man således, uden det får mærkbar indflydelse på afstandsindstillingen, let justere "skæve" billeder. En af grundene til, at

jeg foretrækker ovennævnte metode, er, at polfiltrets anbringelse bag ved diapositivet ikke påvirker billedskarpheden. En anden grund er, at billederne på skærmen ved korrekt udførelse af skillevæggen er skarpt afgrænsede og helt uden "spørgelsesbilleder".

Men der er selvfølgelig andre måder, at gribe sagen an på, f.eks.:

1. Zeiss Stereikon-princippet, som kan konstrueres ved hjælp af Hoya multivision med parallelstillede prismer, 85-100 mm objektiv og et ekstra, delt polfilter.
2. Stemar, Stereotar C. el. lignende optagelsesobjektiver - dog for kort brændvidde.
3. Forsats med prisme- eller spejlhus med to objektiver med justerbar afstand 60-70 mm. Her skal polfiltrene anbringes på objektiverne og ikke bag diapositivet. En temmelig kompliceret konstruktion.
4. Stereoforsats i forbindelse med det normalobjektiv, som er anvendt ved optagelsen. Filter foran hvert vindue og ikke bag diapositivet.
5. Det "knækkede spejl" sammen med optageobjektiv. Projektor drejes 90 grader. Polfilter foran hvert spejl. Temmelig akavet.

Hvis man har en langsomtgående vådslibemaskine, er det kun et spørgsmål om tålmodighed, lidt kreativitet og et godt øjemål, at få noget ud af det. Jeg håber, de ledsagende billeder vil hjælpe til.

Stereoskopbillede optaget med Stereo-Leica.

Foto: K. Kousgaard.

Et nostalgisk tilbageblik

- fader angrebet af fotobacille!

Bent V. Olson

I 1946 kom jeg i lære i et københavnsk optik-firma, her måtte jeg som yngste lærling varetage, blandt andre, den vigtige "løbe i byen" funktion. Snart fandt jeg ud af, hvorledes ruterne for mine "udflugter" på behændig vis kunne tilrettelægges, så der undervejs var mindst ét fotofirmas udstilling, hvor jeg kunne inspicere og beundre udbudet af fotografika. Nyt fotografisk udstyr var i de første efterkrigsår endnu ikke i handlen.

Disse nu hedengangne etableringer oplevedes som rene Aladdins huler. Når man betrådte dem med andagt og fik lov til at veje et attrået objekt i hånden følte stor salighed. Til oplevelsen knytter der sig den særegne duft af second-hand, som forretningerne emmede af og som lejlighedsvis skaber associationer til hine oplevelser. I mere ydmyge forretninger kunne der findes guldkorn. Således havde jeg engang kastet øjnene på et nydeligt Balda kamera i en marskandisers kælderbutik på Nørrevold. De fem trin ned havde jeg taget gentagne gange for at blødgøre ejeren, men hr. Levin fandt ikke behag i mine forsøg på at presse hans pris. Han mistede til sidst tålmodigheden med en faderlig belæring: "ha' koster - ikke ha' koster ikke", så var jeg blevet så meget klogere og tvunget til at erkende, at slaget var tabt.

Nu - tilbage til lærepladsen. Vinteren 1947 var meget kold, hvorfor efterkrigstidens knaphed på fyringsbrændsel især var mærkbar. Vi frøs guds-jammerligt på værkstedet. Noget måtte der gøres, så jeg klatrede op på loftet, hvor mange års vinduesdekorationer var ophobet. Det var solidt kram, både for dyrt og for godt til at kassere, men nu skulle det gøre gavn. Det blev lempet gennem loftvinduet 4 etager ned i gården, hvor en "medsammensvoren" lige så gesvindt kastede brændslet i det af overophedning snart dansende centralvarmefyr. Den dag var der lunt og godt på værkstedet. Under oprydningen åbenbarede en stor trækasse, der til min overraskelse viste sig at være tæt pakket med hundredvis af 13 x 18 glas-negativer. På et af negativerne genkendte jeg min chef, der som ung mand poserede med staffeli og

stor kunstnerhat i en smuk gammel have. Da jeg præsenterede et kontaktaftryk, som jeg havde lavet, kvitterede han med beretningen om, hvorledes familiens søndagsudflugter sædvanligvis formede sig i hans barndom. Faderen, firmaets grundlægger, var grebet af den nye fotodille. Søndag morgen gav familiens overhoved frit løb for sin utålmodighed - thi nu gjaldt det om hurtigst muligt at komme af sted. Til "skovturen" blev udstyret fordelt: sønnen blev den stolte bærer af det ret tunge treben, den yngre søster bar tasken med de ubelyste plader. "Mesteren" selv bar sit prægtige mahogni-kamera.

Familien blev instrueret om de mange hjælpefunktioner, dels som bærere, dels som opstillere og statister, så mesteren kunne koncentrere sig om sin "kunst". Men så snart de medbragte plader var belyst og det sidste motiv aftaget, måtte man hjem i en fart, for nu var det arbejdet i mørkekammeret, der stod for tur. Disse store "pionerer" har sikkert gennem alle tider været belastende for deres omgivelser og familie.

Tit sender jeg en vemodig tanke til den "guldgrube" af tidsskildrende optagelser, der må formodes at være gået tabt ved husets nedrivning i 1960'erne, men vi ser ofte, at det er rene tilfældigheder, der gør det muligt at redde værdier som disse.

U. S. Camera

Loppemarked i Olofström

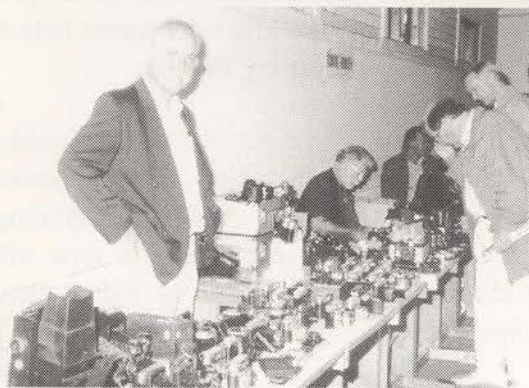
Årets "Frossardag" for "isenkramfolket" havde samlet ca. 25 personer, som havde opstillet deres fotografika. Svante Warfvinge fra Blekinge Läns museum holdt et lille foredrag om fototeknikken efter Daguerre's tid. Desværre var der en del, som ikke kunne forlade deres udstillingsborde for at overvære Svantes foredrag, der foregik i et andet lokale. Et sjældent kameraudstyr fra 1840'erne blev fremvist. Ifølge arrangøren Nils-Harald Ottosson knob det lidt med omsætningen, måske var prislejet for højt? Fire medlemmer af DFS deltog, samt en enkelt fra Tyskland. Nils-Harald syntes dog, at stemningen var god, man havde f.eks. et muntert træf omkring dansk øl og svensk mad. Der arbejdes på en ekskursion for vore medlemmer i 1997.

Nils-Harald Ottosson med frue.

I midten Svenn-Olov Sundin fra Osby Fotomuseum.

Gunn Jørgensen scorede kassen!

Andreas T. Mørch får svenskeren til at se dobbelt.

De veldækkede borde lokkede mange gæster til.

Foto: Gunn Jørgensen.

Der handles.

Svensk & dansk sammenkomst.

BILDENS HUS

- ett Sundsvallsprojekt

Stiftelsen T.S.C.C. har i mange år fungeret i Göteborg, men er nu blevet omdannet til en indsamlingsstiftelse med sæde i den nordsvenske by Sundsvall, hvor det kommende Sveriges Fotomuseum er ved at blive etableret. T.S.C.C. og Kameramuseets Vänner sidder i bestyrelsen, som foruden ejeren til samlingen, repræsenteres ved Svenska Fotografernas Förbund, Rigsförbundet Svensk Fotografi, Landstinget i Västernorrland, Sundsvall kommun og Kameramuseets Vänner. Den nye bestyrelse har været samlet og blev ved lejligheden fotograferet.

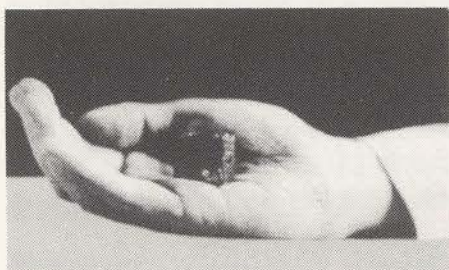

Fra venstre: Monica Englund, Svenska Fotografernas Förbund, suppleant: Claes-Göran Hedeby, Kameramuseets Vänner, ordförande: Anna Hemlin, Sundsvall kommun, suppleant: Sture Claesson, Rigsförbundet Svensk Fotografi, sekretær: Margaret Bernhardsson, indbudt gæst: Alf Ulfskiöld, Kameramuseets Vänner, suppleant: Tore Persson, Kameramuseets Vänner, kasserske: Ing-Marie Olsson, ejeren af den fotohistoriske samling deponeret i stiftelsen, byrådsmedlem: Kiki Hammerström, Landstinget i Västernorrland, adjungerad: Peter Hennig, Kameramuseets Vänner, suppleant: Margareta Johansson, Sundsvall kommune, viceordførende: Thomas Fahlander, Svenska Fotografernas Förbund. Fraværende var: Kurt Jansson, Landstinget i Västernorrland, byrådsmedlem: Lennart Dahlin, Landstinget i Västernorrland, suppleant: Fredrik Olsson, suppleant for Ing-Marie Olsson: Klas Åman, Rigsförbundet Svensk Fotografi.

KODAK NOSTALGI!

Dronning Mary's dukkehuskameraer er i bogstavelig forstand eksklusive kuriosa. Begge modellerne blev kun fremstillet i et eksemplar hvert. I 1924 fik den engelske dronning Mary den idé at bygge og møblere et dukkehus. Huset skulle indeholde miniatureversioner af kendte produkter på markedet. Det hele skulle udstilles, og pengene skulle gå til velgørende formål. Dukkehuset skulle selvfølgelig også indeholde et Kodak kamera. Finmekanikere hos Kodak i England fremstillede først i skalaforholdet 1:8 en fuldstændig fungerende version af Kodak No 2C Brownie boxkameraet. Modelkameraet gav skarpe billeder. Opmuntret af dette resultat byggede man også en skalamodel af Kodak No 3A Auto-graphic kameraet.

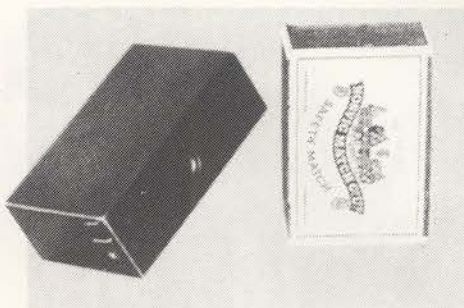
Kodak No 2C Brownie.

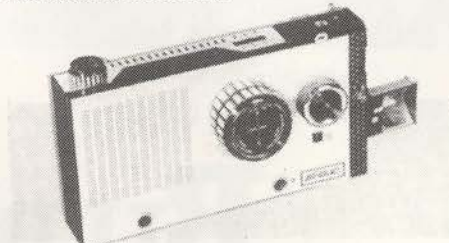
Kodak No 3A.

Agentkameraet Eastman M.B. (Match Box) var et boxkamera i miniatureformat. Boxen var af metal og havde samme størrelse som en tændstikæske og også kamufleret som sådan. Kameraet blev fabrikeret i 1944 og skulle benyttes af amerikanske agenter og af modstandsfolk i besatte dele af Europa. Der blev fremstillet flere tusinde eksemplarer hos Kodak i USA.

Kameraet blev ladet med 16 mm film i kassetter til 30 eksponeringer. Kameraet havde et fix-focus objektiv med $f/5$. Dybdeskarpheden var stor, og billedvinklen var 45 grader. Lukkertiden var fast på $1/50$ sekund, men den havde også en stilling B, dvs. der blev eksponeret, så længe eksponeringsknappen blev holdt nedtrykket.

Eastman Match Box.

Kodak Instamatic Radio.

G.E.C. Transistomatic fra 1964 hører afgjort til i afdelingen for kuriosa. Som navnet antyder, var denne frembringelse en kombination af en transistor radio og et Kodak Instamatic kamera. Radiodelen blev fremstillet af General Electric Compagny. Kameradelen kom fra Instamatic 100, fremstillet af Kodak i England.

Hentet fra Kodaks blad: Små Korn.

BOX-KUP!

Miraklernes tid er endnu ikke forbi. Midt i København, i vinduet hos Tuxen-foto, stod en "Zeiss Ikon Tengoflex" at købe for penge. Det sjældne bokskamera er et eftertragtet samlereobjekt. Til lykke til finderens.

"Dit & Dat"

MØDEREFERAT

September

Gerhard Ryding, titel: fotohistorisk cykelsamler eller cykel-historisk fotosamler, havde medbragt et udsnit af sin samling, både den ene og den anden. Gerhard fortalte og fremviste sine mange indsamlede cykel-effekter. Fremvisningen strakte sig lige fra et katteøjel til to komplette "jernheste". De næsten 60 fremmødte fik som dokumentation fremvist en fortrinlig serie visitkortbilleder, venligst perfekt affotograferet af Ture Ibsen som dias. Billederne blev fyldigt og kvalificeret kommenteret, både af Gerhard Ryding og de mange interesserede medlemmer. Skulle man evt. falde over noget som bare "lugter" af cykel - da ville det være synd og skam ikke at taste nummeret: 4399 6675. Tak for en fin aften!

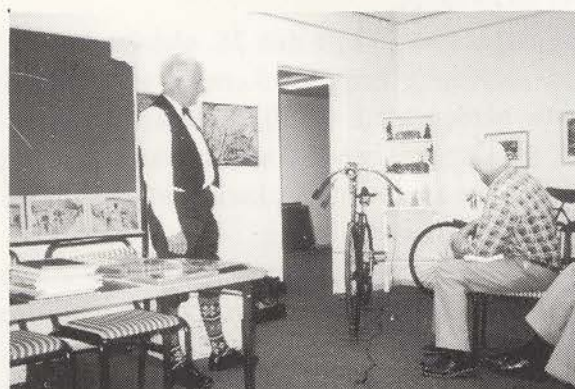
Flemming Berendt fremviste plakaten fra H.C.A. udstillingen i Odense.

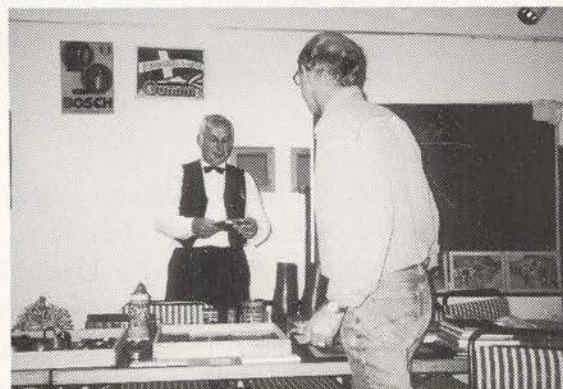
P. Randløv præsenterer Ferslings registrant

Cykel-historisk fotosamler

Gerhard Ryding viser frem

og takkes af formanden A.T.M.!

Birna Kleivan fremviser, hvad der fik hende i "brand".

Andreas Trier Mørch må lige have tjek på en detalje.

Foto: Ole Schelde

Loppe- og anvisningssalg

Efterårets loppemarked & anvisningssalg udviklede sig til en hyggelig og fornøjelig eftermiddag. Klokkeren 13:00 havde den sædvanlige "faste stab" af loppemarkeds-udbydere gjort klar til deres præsentation af fotografika. Med stor glæde kunne man konstatere at flere svenske medlemmer havde fundet vej til medborgerhuset på Østerbro. De handlende syntes at være tilfredse med deres omsætning. Klokkeren 15:00 begyndte anvisningssalget efter de sædvanlige regler. Hammeren gjorde sit arbejde - ved hvert hammerslag var man blevet en smule fattigere på penge, men rigere på et klenodie til afstøvning. De 90 numre gav en omsætning på 14.000 kroner - ganske flot. Vi glæder os til næste anvisningssalg i december.

Oktober

Da Mag. art. Birna Marianne Kleivan i 1991 fik temanummeret "Kanonfotografen" i hænderne, var filmhistorikerens skæbne beseglet. På siderne 7-14 blev fotoautomaten Bosco med tilhørende ferrotypier fremvist og beskrevet, "gnisten" var tændt i Kleivans hjerte. Nu skulle historien om foto-automaten fortælles og måske ende som publikation.

De næsten 50 fremmødte medlemmer overværede entusiastens foreløbige studieresultater, anskueliggjort ved hjælp af en håndfuld dias. Birna Kleivan vendte og drejede de mangfoldige aspekter i brugen af fotoautomaten. Vi bruger den alle, f.eks. til pas og kørekort, mere overraskende var det at fotograferne Richard Avedon, Andy Warhold, David Hockney og Liz Rideal, som faktisk "boede" i en automat, anvender den i kunstnerisk øjemed. Et fint formuleret og veldisponeret foredrag fik forsamlingen til at klappe taktfast. To medlemmer foreviste tre Bosco-ferrotypier, som nu vil blive kopieret og indgå i Birna Kleivans videre forskning på området.

Loppemarked i Vejle den 26. oktober

Som sædvanlig bød Kaj Kempel velkommen på Vestbygården med en lille overraskelse, der fik folk til at spærre øjnene op. Det var to foto-lightere, den ene kendt japansk kuriositet, den anden en aldrig før set russisk kopi.

Derefter holdt Gunni Jørgensen et fint og informativt lysbilledforedrag om Voigtländer illustreret med perler fra sin samling. Velfortjent bifald! Derefter loppemarked i en god og afslappet stemning.

(Fotoreportage i næste nr.)

Anvisningsalgslisten

København, lørdag, d. 28. september 1996.

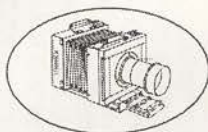
Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 39 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H. slag
1.	Olympus OM-1, 1,8/50, National PE-2057 blitz, BT.	B	300	950
2.	Olympus 1,8/50.	A		180
3.	Olympus Zoom 4/35-70.	B		600
4.	Tamron Zoom 3,8-4,8/20-210 og 2 stk. BT.	B		750
5.	Fototiske, lærred, blød.	B		130
6	Viggo Rivad: 'Set'. Fotografier 1948-94. Gyldendal.	A		100
7.	Ca. 40 store fotografier af danske slotte og herregårde, ca. 1900.			100
8.	2 fotoalbum og div. fotografier, visitkort etc., alle danske.			380
9.	Voigtlander Bessamatic m. Color Skopar og BT.	B	350	390
10.	Bessamatic Dynarex 4,8/100	B	250	500
11.	Bessamatic Super Dynarex 4/135 m. BT.	B	250	300
12.	Vitessa 500 AE. Lukker?	B		160
13.	Bolex D8L m. 5,5mm Pizar, 13mm Yvar og 36mm Yvar.	B		260
14.	Bauer T15 Super 8 fremviser.	A/B		70
15.	Canon FT m. FL 1,8/50, defekt?	A		240
16.	Kodak Reinette IB.	A		100
17.	Kodak Retina IB.	A		260
18.	Voigtlander Vitomatic IIb m. BT.	A/B		340
19.	Yashica Mat 6x6 m. BT.	B/C		170
20.	Miranda Sensorex. 1,9/50.	A/B		240
21.	Minolta Autocord 6x6, lukker/optæk?	A		40
22.	Ilford Sportsman m. BT.	A		240
23.	Nikon klikert, 10x25 m. etui, uklar.	A		120
24.	Yashica FX-1, for den fingernemme.	A		160
25.	Olympus OM-1, for den fingernemme.	A		70
26.	Pentax AF Zoom 70, for den fingernemme.	A		200
27.	Chinon CP 9 AF m. Zoom 28-70, for den fingernemme.	A		160
28.	Nikon AF 3. Nylt. Måske defekt?	A/B		100
29.	Olympus 1,8/50 til OM. Defekt.			80
30.	AF Nikkor 35-70, for den fingernemme.			250
31.	Rodekasse m. div. plastkameraer.	C		150
32.	ICA Ienrette.	C		110
33.	Volta 125, 9x12 pladekamera.	C		60
34.	Kodak Junior 620, Stuttgart.	C		60
35.	Alitx.	C		220
36.	Agfa Ambiflex.	C		50
37.	Leica Fotografic, komplet årgang 1962+1963.	C		220
38.	Ernemann 9x12 pladekamera.	B		50
39.	Canon Dial 35.	B/C		60
40.	Kodak No. 1 Pocket.	B/C		110
41.	Zeiss Ikon Contessa, Tessar 2,8/50.	C		60
42.	Kasse med dele til mahogni-kameraer.	B		70
43.	Agfa Billy Record.	C		110
44.	Agfa Karat.	C		80
45.	Kodak No. 2 Folding Autographic Brownie.	C		80

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H. slag
46.	Zeiss Ikon Ikonta 522/24.	B/C		110
47.	Kodak No. 1 Pocket.	B/C		70
48.	ICA Hallob 505.	A/B		170
49.	Ernemann Heag II, Ser. I. 10x15 pladekamera.	C		100
50.	Voigtlander Bessa.	B/C		100
51.	Olympus Pen EE.	C		70
52.	Pladekamera 10x15, defekt lukker, uden optik.	C		60
53.	Kodak No.2A Folding Autographic Brownie m. taske.	C		40
54.	Alitx NB.	B/C		60
55.	9x12 pladekamera, optik Schneider Kreuznach.	C		100
56.	Kasse med danske fototidskrifter.	C		60
57.	Mahognikamera 18x24, defekt.	C		110
58.	Schneider Kreuznach Componar 4,5/75 forstørrelsesoptik m. lille fanning.	C	300	R.
59.	Canon QL 17, type G-III QL m. 1,7/40. Lille del mangler på bagsiden.	A	250	R.
60.	Olympus 35 RD, chrom. m. 1,7/40. Virker men skal renses.	B	250	R.
61.	Voigtlander Dynamic, chrom. m. Lanthar 2,8/50, slob lukker.	A	150	240
62.	Akarelle optik Schneider Kreuznach Xenar 3,5/50, m. etui.	B		50
63.	Pentax Spotmatic F, chrom. 1,8/50 m. defekt optik-frontend. Virker.	C	400	360
64.	Rodekasse m. bl. a. Chinon og Pentax optik.	B/C		180
65.	Agfa Ambi Silette, Solinar 2,8/50.	B		200
66.	Voigtlander Vito Automatic, Lanthar 2,8/50.	A		60
67.	Paxette, Staebte 2,8/45.	B		60
68.	Alitx, Trioplan 2,9/50.	B		30
69.	Kühnert, Elor 2,8/40. Sjælden.	C		120
70.	Flexaret 6x6, Minar II 3,5/80.	B		70
71.	Taxona, Novonar 3,5/35.	B		60
72.	Voigtlander Bessa 6x9, Skopar 4,5/105.	B		180
73.	Kodak 6x9 klap.	B		20
74.	Kodak 9x12 klap Autographic.	B		60
75.	Braun D 300 automatisk, fjernbetjent fremviser i taske.	A/B	300	300
76.	Leitz stereo mikroskop, forst. 20x, i mahognikasse.	B	500	1100
77.	Zeiss Tengor 6x9, første udgave, m. træspole.	B/C		50
78.	Zeiss Ikon 6x9 Nettar, Novar 4,5, m. taske og 'Watameter'.	B		110
79.	Kodak 6x11 No.2A Folding Cartridge HawkEye, i org. papkarton m. dansk brugsanv.	A		140
80.	Brownie Startlet Flash Outfit, i org. karton fra Kodak, ubrugt.	A		20
81.	Wrayflex i specialuaf. med kun én tid, til fast opstilling, nr. 4292. Britisk.	A		110
82.	Vito B, i org. '200 Jahre' karton, dansk og tysk brugsanv., 2 forsatslinser.	B/C		170
83.	Beltica DDR, m. Meyer Trioplan 2,9/50, m. taske. Klapp vil ikke blive på plads.	A/B		40
84.	Liesegang RAX 6x6, virker men bør pudses op.	B		40
85.	Leitz Prado 150 m. 8,5 Hektor i org. bærekuffert.	B/C		200
86.	Leitz Prado 150 m. 8,5 Hektor i org. karton.	A		180
87.	I stort foto i org. ramme, folk på større gård, ca. 1890-1900. Af Peder Hansen Hadrup.	A		50
88.	Sigv. Werner: 'Danske kirker', 1944 og 'En billedbog om Sjælland', 1939.	B		60
89.	Kasse m. div. defekte spejlfleksapparater.			100
90.	Kasse med 3 finere ældre projektiionspikker, Sixtus-måler, Edixa søgerskakt.			175

**Loppemarked
Lørdag d. 1. 2. 97
Vestbygården
Nyboesgade 35
7100 Vejle**

**Dansk Fotohistorisk Selskab indbyder til
loppemarked og foredrag.**

Program:

- Kl. 12:00 **Kaj Kempel** byder velkommen.
- Kl. 12:10 **Bjarne Meldgård** fra Danmarks Fotomuseum kommer og viser sidste ny erhvervelser på museet. Vi kan love, der bliver guf at se på.
- Kl. 13:00 **Loppemarkedet** begynder.
- Kl. 16:30 **Loppemarkedet** lukker.

HUSK også at medtage nogle perler fra **DIN** samling til almen beskuelse!

DFS vil være vært ved en kop kaffe/te og småkager.

Tilmelding senest den 24. januar 1997!

til

Kaj Kempel, Overager 10, 7120 Vejle Øst. Tlf.: 7581 4511.

Vel mødt

Oldtimer-fotografering og Loppemarked

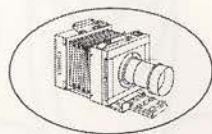
Studie 66

Fotograf og fotohandel

Borggade 1 - 6300 Gråsten

Mommark 2 - 6400 Sdbg.

Tlf. 7465 0999

Søndag d. 2. 3. 97

Mommarkvej 2

Vollerup

6400 Sønderborg

Dansk Fotohistorisk Selskab

indbyder til

Oldtimer-fotografering og loppemarked.

Program:

Kl. 12.00 **Kaj Kempel** byder velkommen.

Kl. 12.15 **Alfred Køpke** fra Studie 66 fortæller om og demonstrerer Oldtimer-fotografering.

Tag din høje hat/bovler og din kjole/smoking med.

Kl. 13.15 **Loppemarkedet** begynder.

Kl. 16.00 **Loppemarkedet** lukker.

Husk: Har du fotografika fra tiden - så tag det med til almindelig beundring.

Tilmelding senest lørdag d. 15.2.1997!

til

Kaj Kempel, Overager 10, 7120 Vejle Ø. Tlf.: 7581 4511.

Vel mødt

MØDERÆKKEN

16/1 - 1/2 (Jylland) - 20/2 - 2/3 (Jylland) - 20/3

MØDEAFTENER:

Torsdag den 16. januar

I forbindelse med temanummeret "Kjøbenhavn dengang" vil Ole Schelde fremvise tre film, der skildrer livsvilkårene i hovedstaden. "Et andet København 1870-1910" - "Det København der forsvinder", samt "Slum" produceret af Jørgen Ross. Til sidst skal vi gense Ole Scheldes egen film "Hafnia Hodiema = København idag", som vandt 1. pris i 1967.

Der rundes af med "SKROT" til alle!

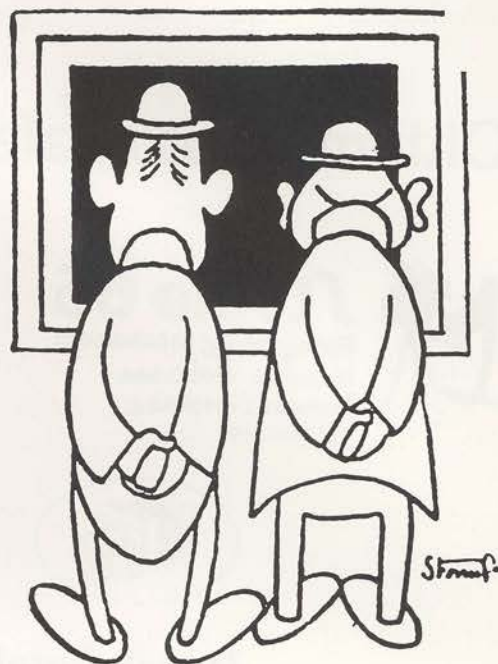
Torsdag den 20. februar

En af Dansk Fotohistorisk Selskabs Exakta-eksperter, Svend Erik Jeppesen fra Århus, har "pakket" kufferten og rejst hjemmefra et døgn. Målet er Århusgade 103, hvor han vil fortælle om sin Exaktasamling og tilblivelsen af en række artikler om Exakta-kameraets historie i anledning af apparatets "diamantbryllup". Der afsluttes med "skrot" salg for egen regning og risiko.

Torsdag den 20. marts

Etnografen Poul Mørk fra Nationalmuseet vil forevise en sjælden og dramatisk 16 mm tonefilm fra Iran. Filmen er optaget af de to amerikanske instruktører, som producerede den amerikanske skræk-film "King Kong". Medlemmer er velkomne med "skrot".

— Man kan optage et fotografi på en milliardedel sekund, hvad siger du til det?

— Det er for sent at sige noget.

Vore mødeaftener afholdes i:
Østerbro Medborgerhus,
Århusgade 103,
2100 København Ø.
Kl. 19:30.

NYE MEDLEMMER

Bent Jensen
Damstræde 4
9560 Hadsund.

Leif Köllerström
Borgmästaregatan 17
352 36 Växjö.
Sverige.

Carsten V. Petersen
Stubbedamsvej 27
3000 Helsingør.

Hasse Traberg-Andersen
F. Vestergårdsvej 26. II.tv.
8000 Århus C.

VELKOMMEN

Generalforsamling & Landsmøde i Odense
Lørdag den 19. april 1997.

SPALTELUKKEREN

Fotografisk Center søger oplysninger og fotografier af eller om fotograf Anne-Marie Lindequist, født 24. april 1900. I slutningen af 1920'erne havde hun atelier på Vesterbrogade i København, hvor hun skabte solariserede billeder. Kontakt venligst Lars Schwander, tlf: 3393 0996 eller redaktionen.

Fhv. Pressefotograf Mogens von Haven har doneret sin godt udtjente fototaske til Danmarks Fotomuseum. En omtumlet tilværelse og mangfoldige rejser har givet den alderens patina, som den glædeligt viser frem i en montre på museet.

"PÅ DET NATIONALHISTORISKE MUSEUM PÅ FREDERIKSBORG SLOT" gjorde man store øjne ved fundet af en samling glasplader fra 1896. De 31 optagelser er fra de første Olympiske lege i Athen i moderne tid. Billederne er optaget af den tyske fotograf Albert Meyer.

I anledning af afdøde forfatter Soyas 100-årsdag den 30. oktober holdt fhv. fotohandler Jørgen Gregersen, Kgs. Lyngby, et foredrag på Stadsbiblioteket i Lyngby og viste en hidtil uset privatfilm og lysbilleder af forfatterens liv og levned. Det var Soya, der tankevækkende skrev: "For Kvinden gælder den lov: Hellere et skrog af en mand end ingen".

Danmarks Fotomuseum i Herning, Det Nationale Fotomuseum i København og Museet for Fotokunst i Odense har hver modtaget et håndkoloreret fotografi som gave fra redaktør Flemming Berendts private billedsamling.

Norsk Museum for Fotografi - Preus Fotomuseum meddeler, at nu er der lys forude. Ifølge museumsdirektør Leif Preus skulle der være bevilget økonomiske midler til etablering af museet. Forventet åbning: forår 1999. Sæt kryds i kalenderen: vi skal på ekskursion til Norge!

Usædvanligt filmfund i Amerika. Den anden spillefilm fremstillet i USA er blevet erhvervet af American Film Institute i Washington. Filmen lå hos den 77-årige samler William Buffum i Portland, Oregon. Det drejer sig om en perfekt kopi af Shakespeares "Richard III" fra 1912. Over 70% af alle spillefilm optaget før 1920 er gået tabt.

VESTER VOV - VOV. Det Svenske Filminstituts filmarkiv har erhvervet 15 originalkopier af film med Fyrtaarnet & Bivognen fra perioden 1927-33. Kopierne er næsten komplette. Man er nu gået i gang med det langsommelige og kostbare arbejde at restaurere filmene. Den første film, Vester Vov - Vov er nu færdig som farvekopi. Den blev forevist i Filmhuset den 24. oktober.

Aarhus, stumfilmens Hollywood. Fra den 4. oktober til 31. marts 1997 kan man opleve, hvorledes Århus var et stumfilmens mekka i mediets barndom. En omfattende udstilling viser plakater, studier og skuespillere. I Fotorama vises skiftende film, f.eks.: De ældste Århus-film, En hjemløs fugl og Fyrtojet. Århus Bymuseum. Carl Blochs Gade 28. Åben: tirsdag-fredag kl. 10-16.

REDAKTIONEN ønsker alle medlemmer af D.F.S., fra Skagen til Møgeltønder, en rigtig glædelig Jul & et godt Nytår!

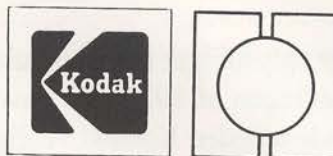

Fabriksvej 7 DK-6270 Tønder
Telefon 74 72 32 11

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 31 54 55 90

KODAK & H-COLOR

DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

Kamera- specialisten

AGFA

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ - TLF./FAX: 31 60 63

GOECKER PROF-SERVICE

35 82 11 00

Titangade 13A • 2200 København N
Postbox 666 • Fax. 35 82 52 00

Polaroid vision

Et moderne og spændende instant kamera. Automatisk billedopbevaring i magasin bag på kameraet !

Polaroid a.s.

Blokken 75, 3460 Birkerød, Tlf. 42817500

Christianshavns

FOTO

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

FILM fremkaldes
og kopieres

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 31 57 78 71.

ALT I TRYKSAGER

Idé/layout - sats - repro.

Tryk af: 4-farve brochurer, hæfter, brevpapir, labels, visitkort, kuverter, plakater
Lyntryk med kap. på 100.000 kopier/timen
Eget bogbinderi.

TOBEMO OFFSET A/S

Vesterbrogade 95A, 1620 Kbh. V, Tlf. 31 22 00 15

VESTERBROGADE 179

Telefon 31 21 44 76 - Telefax 31 31 14 16

Åbent: ma.-to. 9-17.30, fr. 9-19, lø. 9-13

50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBRUGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 31 42 71 17

COLOR FOTO
LYNGBY

45883676

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

31 108213

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

42232377

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

42860350

Bestyrelse, adresser mm.

- Redaktion:** Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.
Henvendelse: **Flemming Berendt.**
- Økonomi:** Kontingent: 275,-.
Medlemsperiode: 1. januar til 31. december. Girokort udsendes sammen med december-nummer af Objektiv.
Kontingentet skal være betalt senest **1. februar.**
DFS's gironummer: 1 50 64 47.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Adresseændring:** Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.
Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Anvisningssalg og loppemarked:** Medlemsskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i køb og salg.
Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS. Skriftligt bud fremsendes til lederen af anvisningssalget. Anvisningssalg afholdes normalt på generalforsamlingen i april, i oktober i Jylland og på decembermødet i København. Tilmelding af fotografika senest 1. marts, 10. august og 1. november.
Derudover afholdes loppemarked i januar/februar, april, september og oktober.
Henvendelse: **Niels Resdahl Jensen.**
- Møder:**
København:	Vejle:
3. torsdag i måneden kl. 19.30 i sæsonen i:	Oktober og januar/februar i:
Østerbro Medborgerhus	Vestbygården
Århusgade 103	Nyboesgade 35
København Ø.	7100 Vejle.
Tlf.: 3138 1294.	
- Bestyrelse:**
Formand	Næstformand og Redaktør	Kasserer	
Andreas Trier Mørch Rigensgade 5 1316 København K Tlf.: 3314 1408	Flemming Berendt Postboks 49 Teglgårdsvej 308 3050 Humlebæk Tlf.: 4919 2299	Niels-Ove Rolighed Terpetvej 585 9830 Taars Tlf.: 9896 1541 Fax: 9896 1584	Tune Laug Vanløse Allé 80 2720 Vanløse Tlf.: 3879 0715
Niels Resdahl Jensen Rygårds Alle 33A 2900 Hellerup Tlf.: 3962 0962	Svenn Hugo Poulsvej 1 4040 Jyllinge Tlf.: 4673 2744	Kaj Kempel Overager 10 7120 Vejle Ø Tlf.: 7581 4511	
- Æresmedlemmer:** Flemming Anholm
Sigfred Løvstad, R
John Philipp

Følgende medlemmer har bidraget til dette nummer:

Poul Bunin	Cote Cuculiza	Danmarks Fotomuseum	Palle Fogtdals Forlag
Carl-Hermann Hansen	Claes-Göran Hedeby	John Jensen	Gunni Jørgensen
Tune Laug	Poul Pedersen	John Philipp	

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout.

Udgivet med støtte af Kulturministeriets bevilling til de alment kulturelle tidsskrifter.

ISBN 0107-6329 Denmark.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.
No part of this publication may be reproduced in any form without prior permission in writing from the Copyright holder.
Copyright Dansk Fotohistorisk Selskab. All rights reserved under international Copyright Convention.

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

32757/6.

PHOTOGRAFICA

SKINDERGADE 41, 1159 KBH K, 33 14 12 15